

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	3
1.1 Ryhmän toimintasuunnitelma	4
1.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	4
2. TEHTÄVÄMME JA YLEISET TAVOITTEET	6
2.1 Loviisan varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	6
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.....	7
2.3 Lapsen polku kotoa esikouluun	7
2.4 Oppimiskäsitys.....	10
2.5 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	10
2.6 Laaja-alainen osaaminen	11
Ajattelu ja oppiminen	12
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	12
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	13
Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	13
Osallistuminen ja vaikuttaminen	14
3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI	14
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	15
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	15
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	16
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	16
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	17
3.1 Oppimisympäristöt	19
3.2 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	20
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	20
Monialainen yhteistyö	20
4. PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN.....	21
4.1 Pedagoginen dokumentointi	21
4.2 Monipuoliset työtavat	22
4.3 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	23
4.4 Oppimisen alueet	24
Kielten rikas maailma	24
Ilmaisun monet muodot	26
Minä ja meidän yhteisömme	28
Tutkin ja toimin ympäristössäni	29

Kasvan, liikun ja kehityn	31
4.5 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.....	32
5. LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI.....	35
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	35
5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana	35
5.3 Tuen toteuttaminen	36
5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	40
6. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN	40
LIITE 1 RYHMÄN TOIMINTASUUNNITELMA.....	43
LIITE 2 LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA	49
LIITE 3 VARHAISKASVATUKSEN LÄÄKEHOITOSUUNNITELMA	52
LIITE 4 SUUNNITELMA KIUSAAMISEN EHKÄISEMISEKSI JA SIIHEN PUUTTUMISEKSI	56
LIITE 5 HUOLEN POLKU	59

1. JOHDANTO

Varhaiskasvatus on osa suomalaista kasvatusta- ja koulutusjärjestelmää ja elinikäistä oppimista. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Toimintaamme ohjaavat varhaiskasvatustalaki (540/2018) ja Loviisan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma, joka pohjautuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman kokonaisuuteen kuuluu myös jokaisen ryhmän oma toimintasuunnitelma sekä jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa.

Loviisan varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon varhaiskasvatusta määrittävien lakien ja normien lisäksi Loviisan kaupungin strategia sekä muut Loviisassa laaditut suunnitelmat, muun muassa esiopetuksen opetussuunnitelma, perusopetuksen opetussuunnitelma, perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja kotoutumissuunnitelma. Suunnitelmaa työstettäessä on huomioitu myös Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malli.

Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu sekä suomen että ruotsin kielellä. Varhaiskasvatussuunnitelma koskee kaikkia toimintamuotoja: sekä kunnallisia että yksityisiä päiväkoteja, perhepäivähoitoa ja avointa varhaiskasvatustoimintaa.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Karvi, julkaisi vuonna 2018 Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet- ja suositukset -asiakirjan sekä niiden pohjalta kansalliset varhaiskasvatuksen laatuindikaattorit tukemaan varhaiskasvatuksen järjestäjiä korkeatasoisen varhaiskasvatustoiminnan järjestämisessä, laadun arvioinnissa ja toiminnan kehittämisessä. Kunnat saivat tehtäväkseen tehdä indikaattoreiden pohjalta konkreettisia kriteerimuotoisia tavoitteita helposti arvioitavassa muodossa. Tähän työhön osallistui Loviisan varhaiskasvatuksen henkilöstöraati. Toimintavuoden 2020-2021 laatuindikaattorit löytyvät listattuna luvussa 6, Toiminnan arviointi ja kehittäminen.

Varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään vuosittain. Päivitys tehdään erilaisien hankkeiden osalta, jotka ovat ajankohtaisia tulevan toimintavuoden aikana sekä erilaisista arvioinneista ja havainnoista saadun palautteen perusteella.

Varhaiskasvatuksesta tulee lapsille ennen kaikkea oppimisympäristö, johon lähes kaikki lapset osallistuvat. Henkilökuntamme on koulutettua ja osaavaa. Osallistumisaste on kasvanut siten, että lähes kaikki 3–6-vuotiaat lapset ja yhä suurempi osa alle 3-vuotiaista osallistuu kunnalliseen tai yksityiseen varhaiskasvatukseen. Tavoitteena on taata kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet kasvaa, kehittyä ja oppia.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma kuvaa meidän kuntamme tapaa toteuttaa varhaiskasvatusta. Työyhteisössä varhaiskasvatussuunnitelman tarkoitus on herätellä pohtimaan työn tekemisen tapoja ja antaa erilaisia arjen kokemuksia, joista ammentaa ajatuksia oman työn kehittämiseen.

1.1 Ryhmän toimintasuunnitelma

Ryhmän toimintasuunnitelma laaditaan toimintakauden alussa syksyllä ja sitä arvioidaan ja sen sisältöä työstetään jatkuvasti koko toimintakauden ajan. Toimintasuunnitelma on työväline, jonka avulla pedagogisen toiminnan toteutumista arvioidaan säännöllisesti viikoittaisissa tiimipalaverissa. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa toimintasuunnitelman sisällöstä ja päivittämisestä yhteistyössä tiiminsä kanssa. Toimintasuunnitelma on julkinen asiakirja, joka sisältää salassa pidettävää tietoa (koonti lasten varhaiskasvatussuunnitelmista). Asiakirjaa ei arkistoida ja se hävitetään toimintakauden päätyttyä.

Ryhmän toimintasuunnitelma on työväline, jolla luodaan lasten ja henkilökunnan yhteistä arkea. Sen tavoitteena on ratkaista, kuinka lapselle ominaiset tavat toimia otetaan huomioon ryhmän toiminnassa, kuinka lasten ja henkilökunnan suhteita ja lasten vertaissuhteita rakennetaan päivittäin sekä miten lapsiryhmän oppimisympäristön tietoinen rakentaminen tapahtuu.

Toimintasuunnitelma on lasten ja ammattilaisten yhteisen arjen asiakirja. Suunnitelma laaditaan yhteisöllisesti kasvattajatiimissä, pedagogiikasta ja asiakkuuksista vastaavan päiväkodinjohtajan ja tarvittaessa kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuella.

Liite 1 Ryhmän toimintasuunnitelma

1.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on varhaiskasvatuslain mukaan oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Tämän toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on lapsuutta arvostava suunnitelma, jonka keskiössä on suunnitella, miten henkilökunta tukee lapsen kiinnostuksen kohteita ja vahvuuksia sekä miten henkilökunta toimii tukeakseen lapsen monipuolista kasvua, oppimista ja hyvinvointia varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja arvioinnista. Perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä käytetään päiväkodinjohtajan (joka vastaa pedagogiikasta ja asiakkuuksista) asiantuntijuutta. Mikäli lapsi on esiopetuksen lisäksi osa-aikaisessa varhaiskasvatuksessa, siihen liittyvät tavoitteet ja huomioitavat asiat kirjataan esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Mahdollisimman monipuolisen näkökulman muodostamiseksi ryhmän henkilöstö keskustelee lapsesta tekemistään havainnoista ennen lapsen

varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta. Suunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen mielipide ja toiveet selvitetään ja otetaan suunnitelmassa huomioon. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivia keinoja lapsen näkökulmien selvittämiseksi. Lapsen osallisuus voidaan toteuttaa kuvien, haastattelujen tai kysymysten muodossa ennen keskustelua.

On tärkeää, että lapsen huoltajien ja henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksestä ja oppimisesta sekä ryhmässä toimimisesta kohtaavat. Pedagogista dokumentointia käytetään hyödyksi suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelmassa otetaan huomioon myös lapsen kielellistä, kulttuurista ja katsomuksellista taustaa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan lapsen osaamista, vahvuuksia, kiinnostuksen kohteita sekä kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuen tarve ja miten se toteutetaan. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa päiväkotitai perhepäivähoitopäivän aikana, lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan lapsen orastavat taidot ja miten niitä voidaan edistää pedagogisella toiminnalla. Olennaista on, kirjata lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta pedagogisesti merkitykselliset tavoitteet. Tavoitteet asetetaan henkilöstön toiminnalle. Menetelmät kirjataan niin konkreettisina, että niiden toteutumisen arviointi on mahdollista.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ja tarkistetaan vähintään kaksi kertaa vuodessa. Suunnitelma on tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla henkilöstöltä, muulta viranomaiselta, jonka kanssa on tehty lapsen asioissa yhteistyötä, tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen. Vuosittain tarkistettava lapsen varhaiskasvatussuunnitelma perustuu edellisen varhaiskasvatussuunnitelman arviointiin yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Tarkoituksena on varmistaa, että lapsen suunnitelmasta muodostuu jatkumo.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja. Varhaiskasvatustien mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen välttämättömiä tietoja, jotka voivat liittyä esimerkiksi lapsen tukitoimiin tai turvallisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan merkinnät, milloin ja kenelle tietoa on tällä perusteella siirretty. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen.

Lapsen siirtyessä ryhmästä tai yksiköstä toiseen on vastuu nivelvaiheen tiedonsiirrosta lapsen lähettävän varhaiskasvatusryhmän opettajalla. Tarvittaessa vastaanottava taho ottaa vastuun tiedonsiirrosta, esim. perheen muuttaessa toiselta paikkakunnalta. Vastuu tarkoittaa tässä tapauksessa keskustelua huoltajan kanssa siitä, voidaanko ottaa yhteyttä lapsen edelliseen varhaiskasvatusryhmään ja sopia tiedonsiirrosta. Tarvittaessa kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja on yhteistyössä mukana.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma arkistoidaan pysyvästi. Varhaiskasvatuksen opettaja lähettää lapsen alkuperäisen varhaiskasvatussuunnitelman päiväkodinjohtajalle (joka vastaa pedagogiikasta ja asiakkuuksista) arkistoitavaksi paperiversiomuodossa. Kopio annetaan huoltajille ja vastaanotettavalle henkilökunnalle lapsen siirtyessä toisen paikkakunnan varhaiskasvatuksen yksikköön.

- Liite 2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- Liite 3 Loviisan kaupungin lääkehoitosuunnitelma

2. TEHTÄVÄMME JA YLEISET TAVOITTEET

Jokaisella yksilöllä on erilaiset kehittymisen edellytykset. Varhaiskasvatuksessa työskentelemme tietoisesti kohdataksemme kaikkien lasten erilaisuudet ja tarpeet. Tavoitteenamme on lasten tasa-arvon yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen.

Varhaiskasvatuksessa olevat lapset saavat mahdollisuuden monenlaiseen toimintaan päivän aikana. Toiminnan on annettava tilaa lasten omille suunnitelmille, mielikuvitukselle ja luovaan leikkiin ja oppimiseen niin sisätiloissa kuin ulkonakin. Varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan oppimista, joka edistää lasten ongelmanratkaisukykyä sekä inspiroi heitä havaitsemaan mahdollisuuksia ja kohtamaan muutoksia sekä soveltamaan ideoitaan käytännössä luovalla tavalla. Siksi pyrimme jatkuvasti arvioimaan ja kehittämään oppimisympäristöjä voidaksemme vastata nykypäivän lasten tarpeisiin. Tavoitteenamme on, että varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa.

2.1 Loviisan varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen omalla äidinkielellään, suomen tai ruotsin kielellä. Kaikilla lapsilla on oltava mahdollisuus osallistua yhteiseen varhaiskasvatukseen riippumatta esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä. Tämän lisäksi otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käyttöä koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Varhaiskasvatuksessa lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muualta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä puuttumisen avulla. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä koskevat myös säännökset sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamisesta ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Loviisassa varhaiskasvatusta annetaan päiväkodeissa, perhepäivähoidossa sekä avoimessa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan oppimisympäristöiltään, henkilöstön koulutukseltaan ja kelpoisuusvaatimuksiltaan, henkilöstörakenteiltaan sekä lasten ja henkilöstön väliseltä suhdeluvultaan. Päiväkodinjohtaja neuvottelee huoltajan kanssa mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaa lapsen tarpeita ja etua. Hän antaa neuvoja ja ohjaa, kun perhe hakeutuu varhaiskasvatuspalvelujen piiriin, mutta myös lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodit

Päiväkodeissa varhaiskasvatusta toteutetaan kasvattajatiimeissä, joihin kuuluu varhaiskasvatuksen opettajia ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Päiväaikaan avoinna olevien päiväkotien ohella laajennettua aukioloa tarjotaan huoltajien työaikojen perusteella kahdessa päiväkodissa, Tesjoen päiväkodissa iltahoitoa ja Koskenkylän päiväkodissa ilta-, yö- ja viikonloppuhoitoa.

Perhepäivähoito

Loviisassa järjestetään sekä kunnallista että yksityistä perhepäivähoitoa. Perhepäivähoito on ohjattua, suunnitelmallista ja tavoitteellista varhaiskasvatusta, joka tapahtuu perhepäivähoitajan omassa kodissa tai ryhmäperhepäiväkodissa.

Avoin varhaiskasvatustoiminta

Treffiksessä kotona olevilla lapsilla ja heitä hoitavilla aikuisilla on mahdollista tavata toisiaan ja osallistua ohjattuun varhaiskasvatukseen. Toiminnassa toteutuvat vertaistuki, yhdessä tekeminen, lasten välinen vuorovaikutus ja leikki. Avoin varhaiskasvatustoiminta on ennaltaehkäisevää perheiden tukemista, jossa korostuvat yhteistyö huoltajien kanssa ja vanhemmuuden tukeminen.

2.3 Lapsen polku kotoa esikouluun

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Varhaiskasvatus luo perustan elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo mukanaan aiemmat kokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä on huoltajan ja lapsen välinen vuorovaikutus- ja kiintymyssuhde. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Molemminpuolinen, avoin ja arvostava kohtaaminen on tärkeää, kun sovitaan varhaiskasvatuksen tavoitteista yksittäisen lapsen kohdalla. Säännöllinen yhteistyö on tärkeää, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan lähtökohtana. Yhtä tärkeää on, että henkilökunta tuntee jokaisen lapsen ja ottaa huomioon hänen yksilöllisen kehityksensä.

Perhe saa päätöksen varhaiskasvatuspaikasta

Varhaiskasvatusryhmästä otetaan yhteyttä perheeseen aloituskeskustelun ja kotikäynnin sopimiseksi. Aloituskeskustelussa huomioidaan lapsen ja perheen odotukset varhaiskasvatukselle. Huoltajat ja lapsi kertovat lapselle tärkeistä asioista, henkilöistä ja elämästä kotioiloissa. Keskustelussa käydään läpi huoltajien kasvatuseriaatteita ja toiveita yhteistyöstä.

Tutustuminen varhaiskasvatusryhmään

Lapsi tutustuu yhdessä huoltajien kanssa lapsiryhmään ja sen toimintaan ennen varhaiskasvatuksen aloitusta. Tutustumisjakson pituus määritellään huoltajien ja henkilöstön kesken. Tutustumisajalta ennen varhaiskasvatuksen varsinaista aloitusta perhe ei maksa varhaiskasvatusmaksua.

Vasu-keskustelu

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) on lapsuutta arvostava suunnitelma, jonka keskiössä on suunnitella, miten kasvattajat tukevat lapsen kiinnostuksen kohteita ja vahvuuksia sekä miten kasvattajat toimivat tukeakseen lapsen monipuolista kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Lapsi on mukana suunnitelman tekemisessä ja hänen osallisuuttaan voidaan toteuttaa kuvien, videoinnin, haastatteluiden tai kysymysten muodossa ennen keskustelua. Lapsen vasu laaditaan varhaiskasvatuksessa aloittaneelle lapselle 2-3 kuukauden kuluttua aloituksesta. Suunnitelman toteutumista arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti.

Lapsen siirtyminen varhaiskasvatuksesta esikouluun

Esiopetuksen alkua edeltävänä keväänä järjestetään lapsille tutustuminen esiopetusympäristöön ja niin kutsutut ryhmien siirtokokoukset. Tiedonsiirrossa käytetään lapsen vasua ja muita asiakirjoja, jotka kuvaavat lapsen kehitystä ja oppimista. Tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia salassapitosäännöksiä.

Jotta lapsi voitaisiin kohdata parhaalla tavalla ja hän kokisi aloittamisen turvallisesti ja viihtyisäksi, Loviisan varhaiskasvatuksessa toimitaan tietyn mallin mukaisesti. Malli perustuu niin varhaiskasvatuksen kuin tutkimuksenkin perusteella todettuun hyvään käytäntöön. Painotamme erityisesti seuraavia asioita:

Omahoitajamalli

Jokaiselle lapselle nimetään omahoitaja. Hoitajan ensisijainen tehtävä on olla paikalla lapsen ensimmäisinä päivinä, seurata lapsen mielialoja, havaita lapsen huolestuminen ja lohduttaa, kunnes lapsesta tuntuu taas paremmalta.

Kotikäynnit

Kotikäynti antaa huoltajille ainutlaatuisen mahdollisuuden kertoa lapsestaan. Omahoitajalle se tarjoaa arvokasta tietoa, mutta myös korvaamattoman mahdollisuuden aloittaa luottamuksellisen suhteen rakentaminen lapseen ja huoltajiin. Kotikäynnin aikana kirjoitetaan muistiin keskeiset keskustelun aikana esiin nousseet asiat. On ratkaisevan tärkeää, että lapsen hyvinvoinnin kannalta olennaiset tiedot ovat koko varhaiskasvatusryhmän tiimin saatavilla myös sellaisina päivinä ja hetkinä, kun omahoitaja ei ole paikalla. Kotikäyntiin osallistuvat omahoitaja ja varhaiskasvatuksen opettaja. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi toimia omahoitajan työparina.

”Pehmeä lasku”

Pehmeän laskun aikana lapsi tutustuu päiväkotiin yhdessä huoltajien kanssa. Pehmeän laskun kesto voi vaihdella pituudeltaan yhdestä kahteen viikkoon. Pehmeän laskun kesto päätetään kotikäynnin aikana lapsen tarpeiden ja persoonallisuuden perusteella. Pehmeän laskun tarkoituksena on ennen kaikkea se, että lapsi alkaisi tuntea olonsa päiväkodissa turvallisesti ja voisi harjoitella vanhemmista erossa olemista. Pehmeä lasku on kuitenkin myös huoltajia varten. He oppivat tuntemaan päiväkodin päivittäisiä rutiineja ja toimintamuotoja.

Sujuva siirtymä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Lapsille annetaan mahdollisuus tutustua esiopetusympäristöön vähintään kaksi kertaa ennen esiopetusvuoden alkua. Päiväkodin ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii yhteydenpidosta ja vastaa siitä, että tutustumistilaisuudet järjestetään. Näiden tilaisuuksien lisäksi järjestetään tutustumispäivä lapsille ja vanhemmille. Perheille lähetetään silloin kutsu esikoulusta.

Esiopetuksen alkua edeltävänä keväänä järjestetään niin kutsutut ryhmien siirtokokoukset. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja toimii siirtokokouksen koollekutsujana. Tiedonsiirrossa käytetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja muita asiakirjoja, jotka kuvaavat lapsen kehitystä ja oppimista, jotka on koottu sinä aikana, kun lapsi on osallistunut varhaiskasvatukseen. Tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia salassapitosäännöksiä.

Yksittäisiä tukea tarvitsevia lapsia varten järjestetään moniammatillisia siirtokokouksia, joihin myös vanhemmat osallistuvat. Näiden tapaamisten koollekutsujana toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Muut osallistujat ovat rehtori, lapsen varhaiskasvatuksen opettaja, erityisopettaja, esikoulun opettaja ja mahdolliset lapsen kanssa työskennelleet terapeutit.

2.4 Oppimiskäsitys

Lapsen oppiminen ei tapahdu ainoastaan varhaiskasvatuksessa, vaan koko ajan kaikissa tilanteissa. Siksi lapsen varhaiskasvatuksesta saamat kokemukset yhdistyvät ja muodostavat kokonaisuuden aiempien kokemusten kanssa.

Varhaiskasvatus pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapsen oppimisessa on kyse etenkin mahdollisuudesta hyvien sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, eri ilmiöiden ymmärtämisestä, oppimishalusta ja itseluottamuksesta. Lapset oppivat havainnoimalla ympäristöään kaikilla aisteillaan ja pyrkivät koko ajan ymmärtämään ja saamaan otteen kokemuksistaan. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. He havainnoivat ja tarkkailevat ja jäljittelevät muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuessa, tutkien, erilaisia työtehtäviä suorittaen, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Lapset oppivat parhaiten, kun voivat hyvin ja kokevat olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Lapsiryhmä ja kokemus yhteisöllisyydestä ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada iloa onnistumisestaan ja oppimisestaan.

Leikki on merkityksellistä pienten lasten oppimiselle. Leikki motivoi ja tuottaa iloa lapselle ja hän oppii samalla monia taitoja sekä omaksuu tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Henkilökunta on aktiivisesti mukana oppimisessa, mutta riittävän etäällä, että lapsi itse voi ottaa seuraavan askeleen. Oppimista edistää henkilökunnan kyky esittää oikeita kysymyksiä ja saada aikaan yhteistä pohdintaa. Aktiivisella läsnäolollaan henkilökunta huomaa lapsen ahaa-elämyksen hetket ja voi auttaa oppimista eteenpäin.

2.5 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen perustuva, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen varmistamiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan edistää parhaalla tavalla.

Varhaiskasvatuksessa toteutetaan kokopäiväpedagogiikkaa henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne

nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeitä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Lapsia ohjataan muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen tehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että he oppivat ymmärtämään oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan ja käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan käsitys itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet sekä lasten yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille, laaja-alaiselle osaamiselle ja pedagogiselle toiminnalle asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä lapsesta. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava suhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.6 Laaja-alainen osaaminen

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.4. kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista. Seuraavaksi kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- arjen taidot

- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Ajattelu ja oppiminen

Varhaiskasvatuksen tulee pyrkiä siihen, että jokainen lapsi kehittää kykyään ilmaista ajatuksiaan ja mielipiteitään ja siten saa mahdollisuuden vaikuttaa tilanteeseensa. Kyky ajatella ja oppia kehittyy vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa. Varhaiskasvatus luo perustan luovalle ja kriittiselle ajattelulle, mikä on edellytyksenä tiedon hankinnalle, jäsentämiselle ja uuden tiedon luomiselle.

Taito jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä

Tehdään lapsen ajattelu ja oppiminen näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin avulla

Rohkeus kysyä ja kyseenalaistaa

Kuullaan lasten ajatuksia, annetaan tilaa ihmettelulle, oivaltamiselle ja oppimisen ilolle

Kyky käyttää mielikuvitusta ja luovuutta erilaisten ratkaisujen keksimisessä

Tarjotaan monipuolisia ja merkityksellisiä kokemuksia sekä mahdollisuuksia leikkeihin ja fyysiseen aktiivisuuteen

Sinnikkyys ponnistella asioiden eteen

Rohkaistaan lapsia olemaan lannistumatta epäonnistumisista, iloitaan onnistumisista ja petellään kannustamaan toisia

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa, mikä korostaa sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Kulttuuriseen ja viestinnälliseen osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky pohtia omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys ihmisen identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää sekä oman että muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky pohtia omia arvoja ja asenteita

Tutustutaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttureihin

Henkilöstö toimii mallina erilaisten ihmisten kohtaamisessa ja myönteisessä asenteessa kielelliseen, kulttuuriseen ja katsomukselliseen moninaisuuteen

Taito olla vuorovaikutuksessa ja ilmaista itseään erilaisissa tilanteissa

Harjoitellaan asettumista toisen asemaan, tarkastelemaan asioita eri näkökulmista ja ratkaisemaan ristiriitatilanteet rakentavasti

Oman ja muiden kulttuurisen ja katsomuksellisen taustan ymmärtäminen ja kunnioittaminen

Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia sekä erilaisia perinteitä ja tapoja

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Itsenäisyyden asteittain lisääntyminen

Lapsia autetaan ja kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan
Harjoitellaan erialaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimisesta

Omien tunteiden tunnistamista ja niiden hallintaa

Opetellaan havaitsemaan, ymmärtämään ja nimeämään tunteita
Autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä

Vastuullisen elämäntavan oppimista, itsestä ja toisesta huolehtimisesta

Käsitellään lasten kanssa hyvinvointia edistäviä asioita, kuten levon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä
Ohjataan lapsia toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti eri oppimisympäristöissä
Ohjataan lapsia kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa

Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria ja lapsille suunnattuja kulttuuripalveluja.

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Lukutaitoa erilaisten viestien tulkintaan ja tuottamiseen

Nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä
Kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito

Taito ajatella ja oppia

Innostetaan lapsia tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa ympäristöissä

Tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksien ymmärtäminen ja hyödyntäminen arkielämässä

Tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin
Henkilöstö hyödyntää digitaalista dokumentointia leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa

Taitoa tuottaa itse tai yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa

Ohjataan lapsia käyttämään itse esimerkiksi kameraa tai tablettia dokumentoidakseen ja esitelläkseen arkeaan
Ohjataan lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteiseen toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen

Jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa.

Vuorovaikutustaito sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkityksen oppiminen

Lapsen käsitys itsestään kehittyi, ilteluottamus kasvaa ja hänen sosiaaliset taidot muovautuvat kun lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa

3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Sitä muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista, ja ne tulee pystyä perustelemaan pedagogisesti. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille. Lapset omaksuvat sillä tavoin yhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista. Pedagogiikan johtaminen on varhaiskasvatuksen tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen kehittämiseksi ja hyödyntämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

Jokaisella varhaiskasvatusta tarjoavalla yksiköllä on vuosittain mahdollisuus yhteen kokonaiseen suunnittelupäivään. Tällöin toimintaa arvioidaan ja kehitetään dokumentoinnin perusteella, ja päätetään yhteisistä linjauksista seuraavaa toimintakautta varten. Suunnittelupäivää tärkeämpään rooliin nousevat kuitenkin säännölliset viikottaiset tiimipalaverit, joissa tehdään välitöntä arviointia ja suunnitellun toiminnan muokkaamista. Toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja henkilökunnan toimintatapoja ja toiminnan organisointia käydään säännöllisesti läpi. Ei toivottujen piirteiden

tunnistaminen ja korjaaminen toimintakulttuurissa on tärkeää toiminnan kehittämisen kannalta. Suunnittelupäivien ja tiimipalavereiden lisäksi käytetään myös muita itsearvioinnin menetelmiä, kuten pedagogisia palavereita, tiimisopimuksia, sekä ryhmä- että yksilöarvointikeskusteluja ja myös tarvittaessa työnohjausta.

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintakulttuuria kehitetään seuraavien osa-alueiden mukaisesti

- oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä
- leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö
- osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo
- kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus
- hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Yhteisössä rohkaistaan kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN, mutta myös erehtyminen on sallittua. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöä koulutetaan sekä kunnan järjestämissä, että ulkopuolisissa koulutuksissa. Koulutusten anti jaetaan koko työyhteisölle. Varhaiskasvatusta kehitetään työyhteisöjen sisäisissä palavereissa, varhaiskasvatusyksikköjen välisissä pedagogisissa tapaamisissa ja esimiesten sekä erityisopettajien yhteisissä tapaamisissa. Loviisan varhaiskasvatuksessa arvostetaan kehittävää työtettä ja hyödynnetään oman henkilöstön asiantuntijuutta kehittämistyössä.

Esimies huolehtii siitä, että henkilöstön koulutustarpeet kirjataan koulutussuunnitelmaan. Koulutussuunnitelman painopistealueet määräytyvät kulloisenkin tarpeen mukaan.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, omaan ilmaisuun, mielikuvituksen käyttöön ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille

ja elämyksille annetaan aikaa, tilaa ja leikkirauhaa. Leikkivien lasten ja aikuisten annetaan keskittyä leikkiin. Henkilöstö tukee lasten kaverisuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyttä. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan ratkaisemaan niitä rakentavasti.

Henkilökunnan omat käsitykset sukupuolirooleista ja stereotyypeistä tiedostetaan, oppimisympäristö rakennetaan sukupuolisensitiivisesti – ei ole tyttöjen ja poikien juttuja. Aikuiset ovat aidosti läsnä, havainnoivat lasten leikkejä sekä osallistuvat itse niihin tarpeen mukaan.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

On tärkeää pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Lapsen oma kokemus osallisuudesta vaikuttaa vahvasti osallisuuden kokonaisuuteen, sillä lapsi kokee toiminnan merkityksellisenä juuri tunne-elämyksen kautta. Pelkkä lasten kuuleminen ja kuunteleminen eivät riitä, vaan lapselle pitää muodostua tunne siitä, että hän tulee kuulluksi ja että hän voi vaikuttaa omaan arkeensa. Lapsen toimiessaan yhdessä muiden lasten ja aikuisten kanssa lapsi oppii erilaisia yhteistyötaitoja kuten keskustelemista, neuvottelemista sekä kompromissien tekemistä. Nämä taidot auttavat häntä hänen pyrkiessään tuomaan omaa näkemystään kuuluviin, ja samalla hän oppii antamaan tilaa muiden näkemyksille. Jos lapsi kokee, että hänen mielipiteitään kunnioitetaan, hän oppii myös kunnioittamaan muiden mielipiteitä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen ovat perusoikeuksia. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään ja arvostetaan maan kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä oman yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa

ymmärtää ja nähdä asioita eri näkökulmista ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan yhdessä myös uusia tapoja toimia. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset valmiudet huomioidaan ja heille annetaan sekä aikaa että mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Lapset liikkuvat monipuolisesti, sekä sisällä että ulkona ja pitkäkestoista istumista vältetään. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana lepoon ja rauhoittumiseen sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Huoltajat voivat seurata varhaiskasvatuksen ruokalistaa osoitteessa <https://www.loviisa.fi/paivahoito-ja-koulutus/kouluruokailu/>.

Loviisan kaupungin varhaiskasvatus on vuodesta 2017 osallistunut Opetushallituksen ohjelmaan Liikkuva varhaiskasvatus. Ohjelman tavoite on, että jokaisella lapsella on päivittäin mahdollisuus liikkumiseen ja liikunnan iloon. Loviisan jokaisella varhaiskasvatusyksiköllä on oma liikuntavastaava, joka tekee tiivistä yhteistyötä kaupungin liikunnanohjaajan kanssa. Jokainen yksikkö on valinnut oman kehittämiskohteen liikkumisen suhteen, jota totutetaan ja arvioidaan toimintavuoden 2020-2021 aikana. Varhaiskasvatuksen yhteinen painotus tulee olemaan ulkoilupedagogiikka.

Varhaiskasvatuksessa pidämme huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Kiusaamista, väkivaltaa tai häirintää ei sallita. Henkilöstö tunnistaa kiusaamisen, siihen puututaan ja sitä ehkäistään sekä tietoisesti että suunnitelmallisesti. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilökunta keskustelee häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista lasten huoltajien kanssa, ja niihin etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös turvallisuuskasvatus, tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen.

Liite 4 Suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi

Varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli ja hyvät mahdollisuudet toimia kestävän elämäntavan puolesta. Voimme työstää eri tasoilla ekologisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia kysymyksiä yhdessä lasten, henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kestävään elämäntapaan tähtäävän työn avaintekijä on lasten kysymysten huomioon ottaminen. Näin toimien lapsesta tulee aktiivinen ja innostunut. Lapset saavat silloin mahdollisuuden oppia pohtimaan, millaisia ympäristövaikutuksia ja sosiaalisia seurauksia elintavoillamme voi olla. Arjen valinnoilla ja pedagogisilla toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä sekä esineiden korjaamista ja uusiokäyttöä.

Loviisa on luontoläheinen kaupunki, jossa kaikki varhaiskasvatuksen yksiköt sijaitsevat

kävelyetäisyydellä metsästä. Jokainen varhaiskasvatusryhmä käy luonnossa säännöllisesti oman suunnitelmansa mukaisesti. Loviisan kaupungin varhaiskasvatus tulee toimintavuoden 2020-2021 aikana satsaamaan ulkopedagogiikka-koulukseen. Yksi koulutus tulee olemaan Metsämörriohjaajan koulutus.

Metsämörri-satuhahmo innostaa lapsia lähiluontoon leikkimään, liikkumaan, ihmettelemään ja tutkimaan. Keskeistä toiminnassa on ilo, kiireettömyys ja kokemuksellisuus. Toimintaa toteuttavat metsämörriohjaajakoulutuksen saaneet ohjaajat. Metsämörritoiminnassa lapset saavat ensikosketukset luontoon yhdessä aikuisten kanssa. He leikkivät ja liikkuvat luontoa ihmetellen. He oppivat mielikuvitysriikkaan leikin ja

luonnon tutkimisen avulla.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa
- Ryhmän toimintasuunnitelma - Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma - Lapsen osallisuus	- Kuttu - Kili - Kuvat/viittomat tukena - Kaverikerho	- Askeleittain - Maksuton muskari 3-5 v. lapsille - Tanssitassut-hanke 3-5 v. lapsille	- Kettu-testi - Repun takanassa - Juhlat, tapahtumat	- Ruokalista - Suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi - Lääkehoitosuunnitelma - Liikkuva varhaiskasvatus - Metsämörritoiminta

3.1 Oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua. Niiden tulee houkutella fyysiseen aktiivisuuteen, leikkiin, tutkimiseen sekä kokemiseen ja taiteelliseen ilmaisuun. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan.

Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä tarkoituksenmukaisella tavalla. Tieto- ja viestintäteknologisia välineitä käytetään luontevana osana pedagogista toimintaa esimerkiksi tutkimisen ja taltioimisen välineenä. Tieto- ja viestintäteknologisten laitteiden avulla oppimisympäristöjä laajennetaan seinien ulkopuolelle, metsiin, maihin ja avaruuksiin. Tätä lähdemme syventämään hankkeen avulla nimeltä Digileikin taikaa. Tähän hankkeeseen osallistuvat Hembackan päiväkoti, Lyckebo, Ruukin päiväkoti ja Villekulla daghem. Hankkeen tavoitteet ovat

- kehittää oma mediakasvatuksen virtuaalinen pedagoginen leikkipaikka
- kehittää digitaalisia oppimisympäristöjä
- henkilökunnan uskallusta, kokeilumieltä ja osaamista tuetaan koulutuksella sekä yhteisten kokeilujen kautta
- välineistöä kartutetaan tarpeen mukaan

Hankkeen on tarkoitus levittäytyä muihin yksiköihin toimintavuonna 2021-2022, jolloin ensimmäisen vuoden hankeyksiköt voivat toimia vertaistukena uusille tulokkaille.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin ja teatteriin rikastavat myös lasten oppimisympäristöjä.

Varhaiskasvatuksen Pikku Kulttuuripolku tarjoaa eri taidemuotojen maistiaisiksi lapsille. Tavoitteena on edistää lasten yhtäläisiä mahdollisuuksia tutustua ja osallistua erilaisiin kulttuurimuotoihin. Lapsille tarjotaan myönteisiä kokemuksia jotka vahvistavat heidän itsetuntoaan ja luovuuttaan. Niin kutsutulta palettitarjottimelta löytyy mm. musiikki, tanssi, kuvataide, historia, kirjallisuus ja teatteri salkkujen muodossa. Toimintavuoden aikana jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä toteutuu vähintään kaksi lajia – yksi syksyllä ja yksi keväällä. Kulttuuripolun osana toteutetaan päiväkodeissa Loviisan musiikkiopiston järjestämiä musiikkileikkikouluja sekä Tanssiopiston järjestämiä Tanssitassut-tuokioita. Taustalla on ajatus saattaa taiteet ja kulttuuri luonnolliseksi osaksi arkea.

3.2 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan varhaiskasvatusta siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Me vastaamme yhteistyön suunnitelmallisuudesta ja siitä, että yhteistyö on tarvittaessa monialaista.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Kasvatusyhteistyön tulee pohjautua luottamukseen, tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja keskinäiseen kunnioitukseen.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken, että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien kasvatustyön tukena on mahdollisuus hyödyntää konsultoivaa kiertävää varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Erityisopettaja havainnoi lapsiryhmän arjessa, käy huomioiden pohjalta ohjauskeskusteluja, ohjaa tarvittaessa yhteistyössä henkilöstön kanssa pienryhmiä ja osallistuu lapsen palaveriin varhaiskasvatuksessa. Päiväkodin johtajien ja erityisopettajan yhteistyö on olennainen osa lapsiryhmän henkilökunnan osaamisen vahvistamista lapsen tarvitseman tuen järjestelyissä.

Yhteistyö tuen syventämiseksi ja yhteistyökumppaneiden saamiseksi lapsen asioissa käynnistyy useimmiten palvelutarpeen arvioinnin kautta. Perheneuvonta, varhaisen tuen perhetyöhön tai lastensuojelun tukitoimien piiriin ohjautetaan soittamalla palvelutarpeen arviointiin. Pyyntöä voi tehdä joko huoltaja tai työntekijä ja huoltajat yhdessä. Puhe- tai toimintaterapia käynnistyy joko neuvolan läheteellä.

4. PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

4.1 Pedagoginen dokumentointi

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan dokumentoinnin tärkeyttä. Dokumentoinnin tarkoituksena on tehdä pedagoginen toiminta näkyväksi, mutta se on myös oppimisen työkalu. Se, mitä toiminnassa tapahtuu lasten, aikuisten ja ympäristön välillä, dokumentoidaan esimerkiksi

kameran ja filmin tai kynän ja paperin avulla. Kun lapsi saa osallistua dokumentointiin, hän pystyy havaitsemaan oman oppimisensa.

Portfoliota eli kasvunkansiota käytetään varhaiskasvatuksessa lasten kehityksen ja oppimisen seuraamiseen. Kasvunkansio koostuu valikoidusta kokoelmasta lapsen töitä. Kasvunkansio voi sisältää piirustuksia, valokuvia lapsesta erilaisissa puuhissa, niihin liittyviä kuvatekstejä ja kommentteja siitä, mitä lapsi kokee, ajattelee ja tuntee. Kasvunkansio mahdollistaa sen, että kasvattajat, lapset ja vanhemmat saavat käsityksen siitä, mitä hoitopaikassa tehdään. Yksikään kasvunkansio ei ole ulkonäöltään tai sisällöltään samanlainen kuin muut. Kasvunkansio voi olla esimerkiksi kansio, laatikko tai digitaalinen kasvun kansio, jossa lapsella on kovalevyllä oma kansio. Kasvunkansioon ei ole tarkoitus ottaa mukaan kaikkea, vaan siihen valikoidaan aineistoa, jossa lapsen kehitys ja oppiminen näkyvät. Kasvunkansion erottaa tavallisesta kokoelmasta siitä, että siinä on selvä rakenne ja sen kokoaminen on tietoista.

Kasvunkansio kuuluu lapselle, ja lapsi valitsee ja kokoaa itse siihen työnsä. Nuorempia lapsia autetaan aineiston valitsemisessa ja heidän kanssaan keskustellaan ja pohditaan kansion sisältöä.

4.2 Monipuoliset työtavat

Lapset oppivat luonnostaan luovuutta ja osallisuutta edistävien toiminnallisten työtapojen avulla. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline, että opettelu kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Lapsia rohkaistaan kyselemään ja pohtimaan sekä päättellemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lasten hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään yhdessä uusia työtapoja.

Pienryhmätoiminta on keskeinen varhaiskasvatuksen toteuttamisen työtapana. Toimintatapa tukee lapsen yksilöllisyyden huomioon ottamista ja lapsen ja henkilökunnan välistä sekä lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Lisäksi pienryhmätoiminta tukee lapsen äänen kuulemistä ja osallisuutta arjen ja toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Henkilökunnan läsnäolo ja jokaisen lapsen yksilöllinen

kohtaaminen mahdollistuvat ja yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja henkilökunnan arki rauhoittuu pienryhmissä toimiessa.

4.3 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Vaikka leikki ei ole lapselle itselleen tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa, lapsi oppii leikin avulla. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita. He jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset jäljittelevät, luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvituksen avulla lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he eivät voisi toteuttaa muuten. Leikkiessään lapset voivat käsitellä vaikeita kokemuksia ja kokeilla, yrittää ja erehtyä turvallisesti.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan lasten ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat ryhmän sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelmään tunteitaan ja tahtoaan sekä ottamaan huomioon toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys ja myönteinen ilmapiiri vahvistuvat leikin kautta.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan yhdistää leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tulee turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee tukea suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti lasten leikkiä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja

kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä, ammattitaitoa ja sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, tilaa ja rauhaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lastenkulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat lasten leikkeihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.4 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Oppimisen alueet ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueita ei toteuteta toisistaan irrallisina kokonaisuuksina, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Eheytetty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten kysymykset ja mielenkiinnon kohteet ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita toteutetaan, vaihtelee aihepiiriin, tilanteen ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen ja valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin vahvistetaan. Kielen kehityksen tukeminen kehittää myös lapsen monilukutaitoa.

Kielen kehitys on myös yhteydessä muihin laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin, muun muassa kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen. Kielellisten taitojen kehittyminen avaa lapsille uusia mahdollisuuksia vaikuttamiseen, osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde, että väline. Kielellisen ilmaisutaidon avulla lapsi osaa käsitellä erilaisia tilanteita ja ilmiöitä, toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaista itseään ja hankkia tietoa. Monipuolinen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa tukevat lasten kielellistä kehitystä. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan säännöllisesti kannustavaa palautetta kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat omaksua samaan aikaan useita eri kieliä esimerkiksi siten, että ne kehittyvät ja niitä käytetään eri yhteyksissä eri tavoin. Toiminnassa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kieliympäristöissä. Kielenkäyttö ja vuorovaikutustapa ovat eri kodeissa erilaisia, ja joissakin puhutaan useaa kieltä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa, mikä tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että samanikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapset saavat tukea ja ohjausta kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapset kokevat tulevansa kuulluiksi ja että heidän aloitteisiinsa vastataan. Henkilöstön herkkyyys ja reagointi myös lasten sanattomiin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia vuorovaikutukseen toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavaraston kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Lasten kielen ymmärtämistä tuetaan tarvittaessa kuvien, esineiden ja tukiviittomien avulla.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa, mikä edistää puhutun kielen käytön ja ymmärtämisen taitoa. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** edistetään ja lapset ja henkilökunta pohtivat yhdessä kielen käyttöä eri tilanteissa. Tavoitteena on vahvistaa kykyä muuttaa kielenkäyttöä tilanteen mukaan. Lapset saavat harjoitella kertomista, selittämistä ja keskustelemista. Eri tilanteisiin eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielellistä ilmaisukykyä. Tutustuminen erilaisiin teksteihin kehittää lasten kielellistä ilmaisukykyä ja auttaa heitä havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarastonsa** laajenevat. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikkittely, nimeäminen sekä kuvaavien

sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä eri asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden** kehittymistä. Henkilöstön tulee herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikisti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Henkilökunta tutustuu lasten kanssa monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaidon tukemiseksi varhaiskasvatuksessa käytetään puheen rinnalla muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Varhaiskasvatus osallistuu Kieli haltuun –hankkeeseen, joka on yhteistyöhanke kirjaston kanssa. Hanke tullaan liittämään Pikku Kulttuuripolkuun paletin osana. Hankkeen tavoite on eri tavoin herättää ja vangita lapsen uteliaisuus ja kiinnostus kieltä kohtaan.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea tavoitteellisesti lasten **musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä kulttuuriperintöön ja eri taiteenaloihin. Lapset ilmaisevat itseään usein kokonaisvaltaisesti ja yhdistelevät luovasti ilmaisun eri muotoja. Taiteen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia valmiuksia ja myönteistä minäkuvausta sekä kykyä ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä harjoittelemalla erilaisia ilmaisutapoja. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten monipuolista osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia sekä nähdä että kokea taidetta ja kulttuuria monipuolisesti. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu rohkaisee lapsia tekemään näkyväksi havaintojaan, tunteitaan ja luovaa ajatteluaan. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan hyödyntäen eri aisteja, työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa. Esteettiset ja innostavat

oppimisympäristöt, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä lasten tutustuessa eri ilmaisumuotoihin.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuvat lasten mahdollisuudet kokeilemiseen ja tutkimiseen, eri työvaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on kehittää lasten **musiikillista ilmaisua** tuottamalla lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan ja suhdettaan musiikkiin. Lapsia rohkaistaan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia, äänen kestoa, tasoa, voimaa ja sointiväriä kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehon käyttämisestä soittimena. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kuvallisesti ilmaisten, kertoen tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoittelusta ja esiintymisen tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteesta. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan ja kykyään havainnoida ja tulkita kuvia monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä rakentaen yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan ja analysoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä ja esineitä sekä luonnon ja rakennetun ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvien viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapset harjoittelevat suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta käsityön kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Tavoitteena on tarjota lapsille luomisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa luovasta työstä, jossa oma kädenjälki näkyy. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Tässä yhteydessä voidaan tutkia ja hyödyntää lasten taustoihin tai paikalliskulttuuriin liittyviä käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä

spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitelluista, toteutetuista ja arvioiduista luovista prosesseista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten kodin ulkopuolinen elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen. Kodin perinteiden, tapojen, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutustaitoihin sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Henkilöstö tukee lapsen kykyä **eettiseen ajatteluun** pohtimalla yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystäväyyteen, oikean ja väärän erottamiseen tai oikeudenmukaisuuteen. Kyse voi olla myös pelosta, surusta ja ilosta. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja sitä, miksi ne ovat tarpeen.

Katsomuskasvatuksessa tutustutaan yhdessä lapsiryhmässä esiintyviin uskontoihin ja muihin katsomuksiin. Uskonnottomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Sitouttamattomuus tarkoittaa, että katsomuksia tarkastellaan tasaveroisina arvottamatta niitä. Lasta ei saa ohjata mihinkään katsomukseen eikä häneen saa katsomuksellisesti vaikuttaa.

Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuurisia ja katsomuksellisia identiteettejä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa ja aikuiset pohtivat yhdessä heidän kanssaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Henkilökunta tiedottaa huoltajia juhlista ja muista tilaisuuksista, jotka sisältävät uskontoon viittaavia elementtejä, sekä vaihtoehtoista ohjelmasta. Lapsen huoltaja ilmoittaa, osallistuuko lapsi uskonnollisiin tilaisuuksiin vai niille vaihtoehtoiseen toimintaan. Ilmoitus tehdään tapauskohtaisesti. Henkilökunta huolehtii siitä, että lapsen osallistuminen uskonnolliseen tilaisuuteen tai toimitukseen taikka niille vaihtoehtoiseen toimintaan toteutuu huoltajan ilmoituksen mukaisena.

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä kestävän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiympäristön henkilöt, esineet ja paikat. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden aikaisten leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Henkilökunta tutkii lasten kanssa esimerkiksi ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuutta. Tavoitteena on, että lapset oppivat ymmärtämään ihmisten olevan erilaisia, mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa kestävän tulevaisuuden toteutumiseen. Sitä voidaan pohtia esimerkiksi suunniteltaessa tulevan vuodenajan leikkejä tai omaa oppimisympäristöä. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään ryhmässä. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan mediasisältöjen tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja liikkumaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta ja teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omat havainnot, elämykset ja kokemukset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelevina ja oppivina yksilöinä. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelun** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisella ja leikinomaisella tavalla. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja

kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös löytämään oppimisympäristöön liittyviä ongelmia, pohtimaan ja päättämään sekä etsimään ratkaisuja.

Lasten lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia kiinnostavia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin. Lukujonojen havaitsemista ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi riimien ja lorujen avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitetä tutkitaan esimerkiksi vuoden- ja vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja opettaa vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä vähitellen kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto ja rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita, että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnonilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina, niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla lapset oppivat ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnontuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksen ajatuksena on, että lapset kasvavat kestävään elämäntapaan ja harjoittelevat siinä tarvittavia taitoja. Näitä käytännöntaitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota erilaisten tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön tekniikkaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknisiin laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Heitä myös kannustetaan kuvailemaan ratkaisujaan. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omien kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että tekniikka on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknisiä ratkaisuja esimerkiksi leluja ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Tähän oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ravintokasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen yhtenä tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia vaalivalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee etenkin lasten arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi lapsille annetaan päivittäin riittävästi mahdollisuuksia omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa maastoissa ja olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on myös kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoltaan, kuormittavuudeltaan ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Lapset saavat varhaiskasvatuksessa kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojat tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat nauttia liikkumisesta monipuolisesti eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee

olla lasten saatavilla niin, että he voivat käyttää niitä myös spontaaniin liikkumiseen ja leikkiin. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää huolehtia liikuntavälineiden turvallisuudesta.

Ravintokasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriat nautitaan kiireettömässä ilmapiirissä opetellen hyviä pöytätapoja, ruokarauhan antamista sekä yhdessä syömistä. Eri aistien avulla ja ruokaa tarkoin tutkimalla tutustutaan ruokalajeihin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuun. Ruoasta keskusteleminen ja ruoka-aiheiset tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lapset oppivat turvallisuusasioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla esimerkiksi pukeutumis-, ruokailu-, leikki- tai ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa lapset tutustuvat turvalliseen liikkumiseen liittyviin sääntöihin sekä harjoittelevat turvallista liikkumista liikenteessä. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.5 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana on, että kieleen ja kulttuuriin liittyvät näkökohdat otetaan huomioon jokaisen varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen kohdalla. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat nähdään varhaiskasvatuksessa ryhmää myönteisellä tavalla rikastuttavana asiana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa eri kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilanteiden mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen tai ruotsin kielellä. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen välisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omaa kulttuuritaustaansa.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Kulttuuritausta ja suomen tai ruotsin kielen taitotaso otetaan huomioon lapsiryhmien toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Vastuu lapsen äidinkielen tai äidinkielen sekä kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti lapsen perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

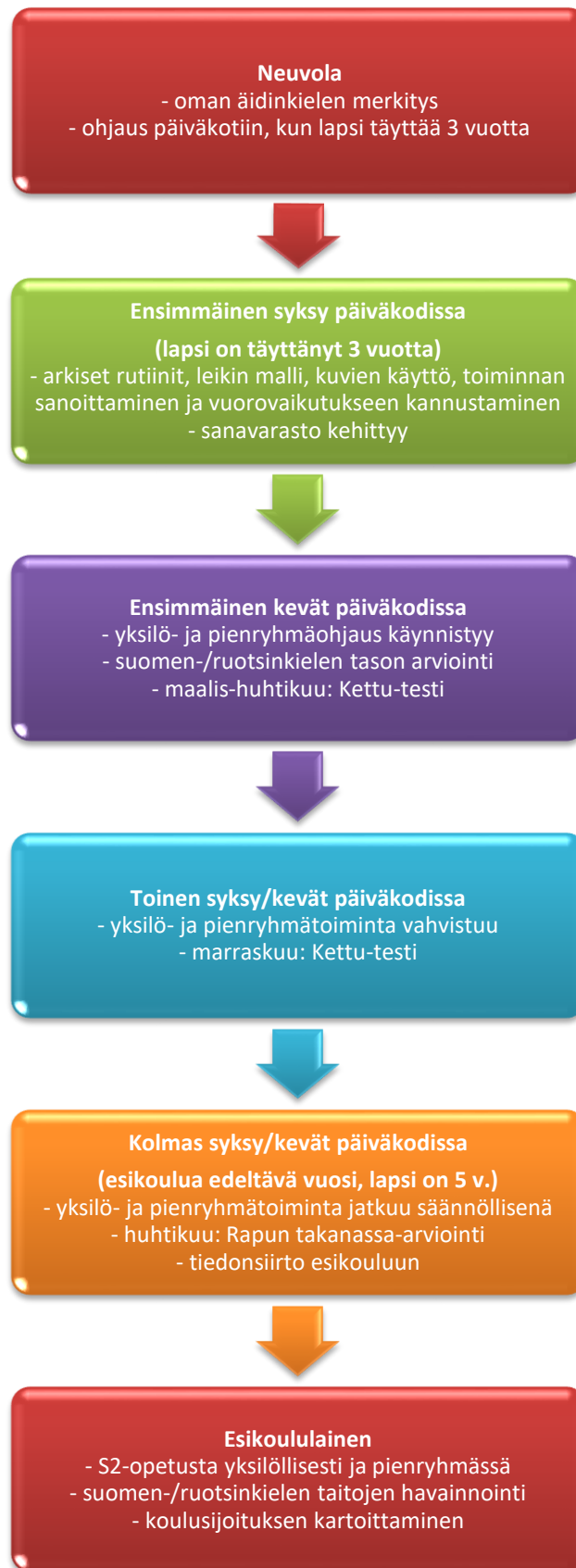
Varhaiskasvatuksessa tuetaan **äidinkieleltään vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Lasten suomen tai ruotsin kielen

taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeita ja edellytyksiä huomioiden. Lasten suomen tai ruotsin kielen taso ja kielen oppimisen nopeus vaihtelevat suuresti. Lapsen kielitaitoon vaikuttavat mm. maassaoloaika, motivaatio uuden kielen oppimiseen, perheen tausta, oman äidinkielen taso, perheen kieli/kielet ja kontaktit suomen- tai ruotsinkielisiin lapsiin ja aikuisiin. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea tai ruotsia toisena kielenä. Suomen tai ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Varhaiskasvatuksessa suomen tai ruotsin kielen opetuksen lähtökohtana on, että kaikki tilanteet ovat oppimistilanteita ja lapsiryhmän aikuisella on kaikissa tilanteissa pedagoginen vastuu. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen tai ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsi saattaa myös tarvita tukea tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Vieraskielisillä lapsilla suomen tai ruotsin kielen oppimisen tukeminen kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Oppimista seurataan säännöllisesti ja sille pyritään asettamaan mahdollisimman realistiset tavoitteet. Näille lapsille myönnetään ensimmäiselle varhaiskasvatusvuodelle rakenteellisenä tukitoimena ryhmäkoon pienennys. Alle kolme vuotiaalle kerroin on 1,5 ja kolme vuotta täyttäneelle 2.

Hyvä suomen tai ruotsin kielen taito on oman äidinkielen taidon lisäksi lapselle kaiken muun oppimisen perusta. Lapsi selviää ehkä hyvin leikkitilanteissa ja päiväkodin arjessa suomen tai ruotsin kielellä, silti hän voi tarvita tukea sanavaraston laajentamisessa, keskeisten käsitteiden hallinnassa, ohjeiden ymmärtämisessä ja oman ilmaisun vahvistamisessa. Tärkeä kielen opetuksen tavoite on myös se, että lapsi on tasavertainen ryhmän jäsen ja kielitaidosta riippumatta saa yhdenvertaisen mahdollisuuden oppimiseen kuin muut lapset.

Alla olevassa kuviossa kuvataan alle kouluikäisen vieraskielisen tai monikielisen lapsen suomen tai ruotsin kielen tukemisen polkua.

5. LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tukea annetaan jatkuvasti ja johdonmukaisesti varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Riittävän varhaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa lapsen omassa varhaiskasvatusyksikössä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tuen tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki sisältää sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaavia ratkaisuja, että koko ryhmään ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteutumisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen henkilöstön ja erityisopettajan, sekä muiden lapsen ja perheen kanssa työskentelevien asiantuntijoiden kanssa on tärkeää. Erityisopettajan tehtävä on lapsen yksilöllisen tuen tarpeen tunnistaminen, eri tutkimusten tarpeellisuuden arviointi sekä tukitoimien järjestämisen suunnittelu. Arjen vastuu lapsen kehityksen ja oppimisen tuesta on aina henkilökunnalla, jota erityisopettaja ohjaa ja tukee.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi.

5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden

käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltaja ei sitoutuisikaan yhteistyöhön.

Monialaisella yhteistyöllä on keskeinen rooli, kun tuetaan tukea tarvitsevan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat neuvolan terveydenhoitajat, terveyskeskuspsykologi, lasten ja nuorten psykiatrisen sairaanhoitaja, sosiaalityöntekijät sekä yksityiset palveluntarjoajat kuten puheterapeutit, toimintaterapeutit ja fysioterapeutit. Monialainen pienten lasten kasvun tukiryhmä toimii henkilöstön tukena ja kokoontuu vähintään kerran toimintakauden aikana. Tukityöryhmän tavoitteena on yhteistyössä suunnitella ja arvioida lapsen tuen tarpeita ja tukitoimia.

Monialaisen yhteistyön lähtökohtana on lapsen etu. Meillä on sovitut yhteistyökäytännöt ja periaatteet lastensuojelun, perheneuvonta ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa käsitellään lapsen asioita. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa tietojen luovutusta ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Vaikeasti vammaiset, kehityksessään viivästyneet, tunne-elämältään häiriintyneet ja sairaat lapset saattavat tarvita oppivelvollisuuden pidentämistä. Pidennetyn oppivelvollisuuden päätös tehdään yleensä ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajan tulee saada ajoissa tieto siitä, miten pidennetty oppivelvollisuus toteutetaan käytännössä. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

5.3 Tuen toteuttaminen

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta erilaisilla pedagogisilla järjestelyillä ja työtavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Loviisan varhaiskasvatuksessa lapsen kasvun ja oppimisen tuen järjestämisessä käytetään tuen kolmiportaista mallia. Tuki voi muuttua yleisen, tehostetun ja erityisen välillä. Olennaiset erot tuen portailla liittyvät yksilöllisyyden, erityispedagogisen osaamisen roolin, tuen voimakkuuden ja

monialaisen yhteistyön korostumiseen. Erityispedagogisuuden lisääntyminen näkyy erityisopettajan vahvempana roolina ylemmillä tuen portailla samoin kuin erityisopetuksen tulemisena mukaan yhtenä lapsen tukemisen keinona. Tuen tarpeen arviointi perustuu lapsen yksilölliseen tarpeeseen, ei ennalta määrättyihin kategorioihin, kuten diagnooseihin.

Yleinen tuki

Yleinen tuki kuuluu kaikille lapsille. Yleisessä tuessa huomioidaan lasten yksilölliset erot kehityksessä, oppimisessa, temperamentissa ja kiinnostuksen kohteissa. Jokaisella lapsella on oikeus saada tukea kasvuunsa ja oppimiseensa. Yleisen tuen antaminen on kaikkien kasvattajien tehtävä ja se kuuluu kaikkeen varhaiskasvatuksen toimintaan. Varhaiskasvatuksen kasvattajat kohtaavat lapsen hyväksyen ja ymmärtäen. Lapsen kehitykseen kuuluu haastavia vaiheita. Tästä syystä lapsen normaalin kehityksen ja siihen liittyvien riskien tunteminen on tärkeää. Tämä edellyttää kasvattajien perusosaamisen ylläpitämistä ja vahvistamista sekä myönteistä suhtautumista kasvun ja kehityksen mahdollisuuksiin. Yleinen tuki on aktiivista tekemistä lapsen tukemiseksi ryhmässä, ympäristön muokkaamista, yhteistyötä ja aktiivista toimintatapojen kehittämistä. Varhaiskasvatuksen yleisessä tuessa kasvattajilla on mahdollisuus konsultoida varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja monialaista pienten lasten tukiryhmää.

Tehostettu tuki

Kun yleinen tuki ei riitä lapselle, tarvitaan tehostetumpaa tukea. Tehostettua tukea järjestetään lapselle, joka tarvitsee yksilöllistä tukea usealla kehityksen osa-alueella ja tuen tarve on pitkäaikainen. Tehostettu tuki sisältää yleisen tuen muodot, mutta niitä tehostetaan, tarkennetaan, yksilöllistetään sekä toteutetaan vahvempana ja säännöllisempänä pidemmän aikaa. Tehostettuun tukeen kuuluvat pedagogisten järjestelyiden lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan ohjaus ja konsultaatio, rakenteelliset tukitoimet ja säännöllinen monialainen yhteistyö.

Tehostettuun tukeen siirrytään sen jälkeen, kun on yhdessä lapsen huoltajien ja kasvattajien kesken arvioitu ja todettu, että käytössä olleet yleisen tuen menetelmät eivät riitä lapsen tarpeisiin. Lapsen siirtyminen tehostetun tuen piiriin edellyttää erityisopettaja konsultaation sekä mahdollisesti monialaista yhteistyötä. Mikäli pedagogiset järjestelyt eivät ole riittävä lapsen tukimuoto, ryhmä voi hakea rakenteellisia tukitoimia. Ennen rakenteellisten tukitoimien myöntämistä, erityisopettaja tekee pedagogisen tuen kartoituksen. Varhaiserityiskasvatus-työryhmä (VEK-ryhmä) tekee tämän kartoituksen perusteella päätöksen rakenteellisista tukitoimista, jotka voivat olla ryhmäkoon pienentäminen, resurssilastenhoitaja, erityisopettajan jaksottainen tuki tai kuntouttava varhaiskasvatus. Resurssilastenhoitaja ja ryhmäkoon pienentäminen eivät saa olla toisiaan poissulkevia rakenteellisia tukitoimia, vaan tarvittaessa molempien tulee olla mahdollisia lapsen tarpeiden mukaisesti.

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten yhdessä vanhempien, ryhmän henkilökunnan ja erityisopettajan kesken. Jaksottaisen tuen aikana tarkastellaan ja arvioidaan käytössä olevia

toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tehostetussa tuessa monialainen yhteistyö eri tahojen kesken tiivistyy. Suunniteltu tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Erityinen tuki

Erityisestä tuesta on kysymys silloin, kun lapsella on kokoaikaisen, jatkuvan ja yksilöllisen tuen tarve, tai tuen tarvetta on useammalla kehityksen osa-alueella, tai jollakin alueella tuen tarve on erittäin suuri. Erityisen tuen piiriin voivat kuulua esimerkiksi vaikeavammaiset lapset ja lapset, joilla on laajat neurologiset pulmat tai vaikeat tunne-elämän häiriöt. Erityisessä tuessa voi olla käytössä kaikki tuen muodot ja osa-aikainen erityisopetus kuuluu aina erityiseen tukeen. Erityisopetus on varhaiskasvatuksessa usein ryhmämuotoista samanaikaisopetusta, jossa erityisopettaja toimii yhdessä opettajan ja muiden ammattilaisten kanssa. Myös pienryhmä- ja yksilöopetusmuotoinen erityisopetus ovat toki mahdollista, joskin lapsen osallisuus ryhmässä ja vertaisryhmän merkitys lapselle tulee aina pitää mielessä.

Varhaiskasvatuksessa erityinen tuen edellytyksenä on aina monialainen yhteistyö, jossa huoltajat ovat osallisina. Suunniteltu tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja VEK -ryhmä valmistelevat erityisen tuen päätöksen. Erityisen tuen päätöksen tekee varhaiskasvatuspäällikkö. Erityisen tuen päätökset koskevat pääsääntöisesti pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneita lapsia. Pidennetyn oppivelvollisuuden tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon huoltajien, lasta tutkivien ja kuntouttavien tahojen sekä lapsiryhmän opettajan tai erityisopettajan näkemys lapsesta ja hänen tuen tarpeistaan. Loviisassa päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta valmistellaan perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen yhteistyönä. Erityisen tuen tehtävänä on tarjota yksilöllisesti suunniteltua ja toteutettua kehityksen ja oppimisen tukea.

Liite 5 Huolen polku

YLEINEN TUKI – LAADUKAS PEDAGOGINEN ARKI

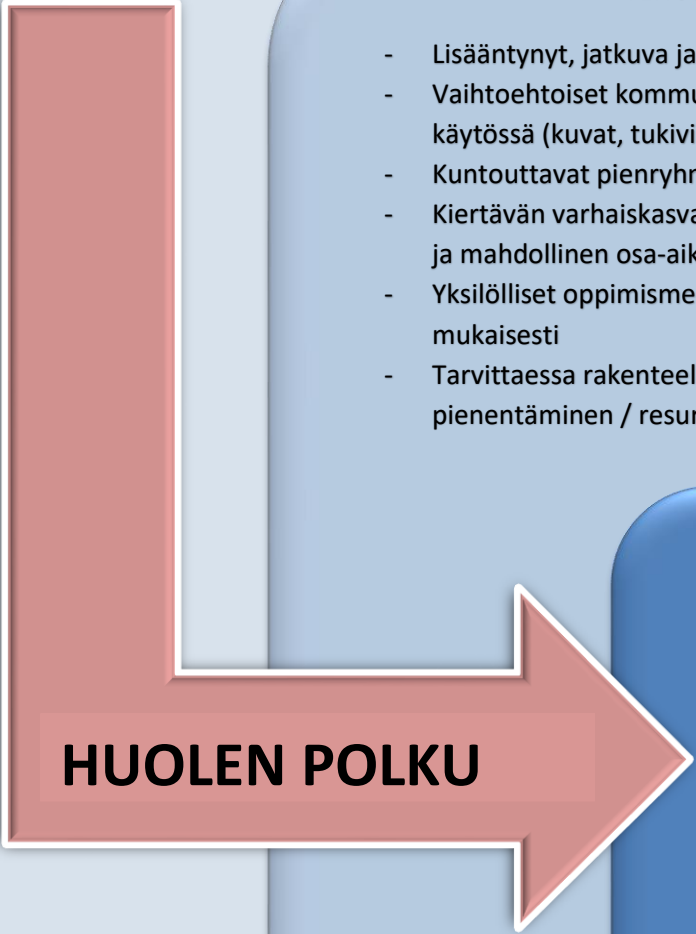
- Kasvattajan turvallinen ja aktiivinen, sensitiivinen läsnäolo
- Hyvästä perushoidosta ja ohjauksesta huolehtiminen, jotta saadaan toimiva pedagoginen arki
- Oppimisympäristön mukauttaminen
- Pienryhmät
- Siirtymätilanteiden porrastaminen
- Minäkuvan tukeminen, huomaa hyvä-menetelmä
- Toiminnan ohjauksen ja itsesäätelyn tukeminen
- Kaverisuhteiden tukeminen (kaverikerhot ja muut sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen vahvistamisen menetelmät)
- Kuvien käyttö
- S2-opetus
- Kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio

TEHOSTETTU TUKI

- Lisääntynyt, jatkuva ja säännöllinen tuen tarve
- Vaihtoehtoiset kommunikaatiomenetelmät säännöllisessä käytössä (kuvat, tukiviittomat)
- Kuntouttavat pienryhmät
- Kiertävän varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio ja mahdollinen osa-aikainen erityisopetus
- Yksilölliset oppimismenetelmät lapsen tarpeiden mukaisesti
- Tarvittaessa rakenteellinen tukitoimi; lapsiryhmän koon pienentäminen / resurssilastenhoitaja / jaksottainen tuki

ERITYINEN TUKI

- Kokoaikainen tuen tarve
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa-aikainen erityisopetus
- Lapsen yksilöllinen huomioiminen ja tukeminen arjen tilanteissa
- Vahva rakenteellinen tukitoimi; lapsiryhmän koon pienentäminen / resurssilastenhoitaja

HUOLEN POLKU

5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa suunnitelman laadinnasta ja arvioinnista yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan, muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja otetaan huomioon suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa.

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti, ja suunnitelmaa muutetaan tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan suunnitelmaan ja tavoitteita muutetaan vastaamaan uutta tarvetta. Jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet, tämä merkitään suunnitelmaan. Lapsen tuen tarve arvioidaan myös aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut: esimerkiksi toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkitsemispalvelut sekä apuvälineiden käyttö.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

6. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ja ryhmän

toimintasuunnitelmat ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuspäällikkö vastaa Loviisan varhaiskasvatussuunnitelman seurannasta, säännöllisestä arvioinnista ja kehittämisestä.

Loviisan varhaiskasvatus osallistuu Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen, Karvin, tehtyihin kansallisiin arviointeihin. Näiden lisäksi tehdään arviointia myös paikallisella tasolla. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta.

Lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin kahden vuoden välein. Arvioinnin keskeiset tulokset julkaistaan sivustolla peda.net.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, käsitykset yksikön johdosta, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Vuoden 2020 aikana Loviisan varhaiskasvatuksen henkilökunta arvioi henkilöstön ja lapsen välistä vuorovaikutusta seuraavien laatuindikaattoreiden pohjalta:

- Vuorovaikutus on myönteistä, välittävää, kannustavaa ja hellää. Henkilöstö sitoutuu lapseen ja lapsiryhmään.
- Henkilöstö toimii sensitiivisesti ja havaitsee lasten aloitteet sekä vastaa niihin lasten osallistuutta ja toimijuutta tukevalla tavalla.
- Henkilöstö huomioi ryhmän kaikki lapset ja ymmärtää lasten erilaisia ilmaisuja.

Indikaattorit ovat Karvin laadittujen Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet- ja suositukset – asiakirjan sekä niiden pohjalta kansallisten laatuindikaattorien mukaiset, jotka tukevat varhaiskasvatuksen korkeatasoisen laadun arviointia ja toiminnan kehittämistä. Jokaiselle indikaattorille on avattu useampi kriteeri, joka on konkreettinen ja helppo arvioida työskenteleekö tavoitteiden mukaisesti vai onko vielä tilaa kehittyä. Jokainen henkilökunnan jäsen arvioi itsensä ja sen jälkeen hän osallistuu koko ryhmän tiimin työskentelyn arviointitilaisuuteen yhdessä päiväkodinjohtajan, joka vastaa pedagogiikasta ja asiakkuuksista, kanssa.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös tapa tukea lapsen oppimista ja hyvinvointia.

Kehittämishankkeet toimintakaudella 2020-2021

- Liikkuva varhaiskasvatus
- Digileikin taikaa
- Jaksottainen tuki
- Kieli haltuun

KYSYTTIIN LAPSILTA!

1. Mitä haluatte tehdä päiväkodissa?
2. Mitä haluatte oppia päiväkodissa?
3. Mistä lasten pitäisi saada päättää?
4. Onko jotain mikä pelottaa päiväkodissa?
5. Onko jotain tiettyä, mitä meidän aikuisten tulisi huomioida, jotta teillä lapsilla olisi hyvä olla?

YLEISIMMÄT VASTAUKSET

LIITE 1 RYHMÄN TOIMINTASUUNNITELMA

TOIMINTAKAUSI:

-

KUVAUS LAPSIRYHMÄSTÄ

Lapsiryhmän koko ja ikärakenne:

Muutokset lapsiryhmässä (pvm- mikä muutos): / 20

Pienryhmien muodostaminen:

Muutokset pienryhmien muodostamisessa (pvm) / 20

Lapsiryhmän henkilökunta (nimi, ammatti):

Muutokset henkilökunnassa (pvm): / 20

Resurssilastenhoitajan työtehtävät ryhmässä:

Ryhmän projekti tai teema tälle toimintakaudelle:

VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAMISEN PERIAATTEET
LASTEN YKSILÖLLISET TARPEET - Millaisia yksilöllisiä tarpeita ryhmän lapsilla on (kieli ja vuorovaikutus, motoriikka, sosioemotionaaliset, työskentelytaidot, kognitiiviset taidot, päivittäiset toiminnot, lapsen terveys, perhetilanne, monikulttuurisuus)? - Millaisia asioita lapsiryhmän ominaisuudet ja yksilölliset tarpeet vaativat toiminnalta? - Millainen toiminta sopii näille lapsille? Kuinka tuki on järjestetty? - Millaisen toimintaympäristön rakennamme tälle lapsiryhmälle (tilat, toiminnot, työvuorojärjestelyt)?
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM (Huomioi Loviisan varhaiskasvatussuunnitelman sisältö, lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut asiat sekä vanhempien ja lasten näkemykset)
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
PÄIVÄHOIDON TULO- JA LÄHTÖTILANTEET - Miten lapsi ja perhe vastaanotetaan aamulla, miten hyvästellään iltapäivällä? - Mitä huomioitavaa on työnjaossa? - Mitkä ovat tiedon vaihdon periaatteet?
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
PERUSHOITOTILANTEET - Ruokailu - Päiväunet - Pukeminen ja riisuminen - Siisteyskasvatus (wc-käynnit, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot) - Siirtymätilanteet
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN - Miten kohtaamme lapsen? - Miten tuemme lasta vuorovaikutustilanteissa? - Miten edistämme lapsen hyvinvointia ja turvallisuudentunnetta? - Tuleeko lapsi ryhmässämme nähdyksi ja kuulluksi? Tuleeko lapsen vanhempi kuulluksi?
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM

ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
KIUSAAMISEN EHKÄISEMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN - Mitä kiusaaminen on? Yhteinen näkemys kiusaamisesta. - Menetelmät kiusaamisen ehkäisemiseksi (kuinka toimimme) - Menetelmät kiusaamisen puuttumiseksi (milloin, miten ja missä tilanteissa puutumme)
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM (Huomioi suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi)
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
LASTEN OSALLISUUS - Miten vahvistamme osallisuuden kulttuuria ja varmistamme lasten mahdollisuuden osallistua toiminnan suunnitteluun ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin?
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
PIENRYHMÄTOIMINNAN TOTEUTTAMINEN - Ryhmiin jakamisen periaatteet ja minkälaisia erilaisia ryhmiä - Aikuisen rooli ja lasten omaehtoisuus pienryhmissä - Aikataulut, organisointi ja työnjako
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
LEIKKI - Miten järjestämme mahdollisuuden pitkäkestoiseen leikkiin? - Kuinka paljon on ryhmässä lapsia, jotka tarvitsevat tavallista enemmän leikin ohjausta aikuisen toimesta? - Miten opetamme leikkiä? - Miten huomioimme suunnittelussa leikin sisältöjen rikastuttamisen ja painottamisen? - Miten järjestämme lasten leikkiympäristön ja leikkivälineet? - Onko esim. pedagogisesti mietittyjä leikkialueita? Mitkä leikit ovat pysyviä ja mitkä vaihtuvia?
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM

LIKKUMINEN - Liikkumiseen motivoivan ympäristön suunnittelu: sisä- ja ulkotilat, liikkumisen välineet ym. - Liikkumista edistävät säännöt ja periaatteet - Mahdollisuus ohjattuun liikuntaan (missä, kuinka usein, kuka ohjaa, lasten osallisuus suunnittelussa ym.) - Mahdollisuus monipuoliseen omaehtoiseen liikkumiseen - Motoriikan havainnointi (miten, kuinka usein, tiedon vaihto)
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
TUTKIMINEN - Ympäristön suunnittelu: tutkivan toiminnan materiaalit ja välineet sisällä ja ulkona, lähiympäristön hyödyntäminen - Lasten kysymysten ja pohdintojen arvostaminen, kuunteleminen, dokumentointi ja hyödyntäminen laajempiin oppimiseen liittyvien projektien suunnittelussa ja toteuttamisessa
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
KIELELLINEN KEHITYS JA ILMAISU - Tunteiden ilmaisu, omien tunteiden tunnistaminen ja sanoittaminen - Arjen toiminnan sanoittaminen ja kuvittaminen, lasten omat tarinat, saduttaminen, kirjallisuus, lorut jne. - Miten tuetaan, miten huomioidaan arjen eri toiminnoissa?
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISEN ALUEET
ILMAISUN MONET MUODOT - Miten mahdollistamme, rohkaisemme ja kehitämme lasten ilmaisua musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun alueella? - Miten mahdollistamme lasten osallisuuden luovien prosessien suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa? - Miten hyödynnämme oppimisympäristöjä monipuolisesti (välineiden ja materiaalien omaehtoinen käyttö)

NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
KIELTEN RIKAS MAAILMA - Miten tuemme lasten kielellisten taitojen kehittymistä sekä vahvistamme lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä, sekä lukemista että kirjoittamista kohtaan? - Monilukutaito
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
MINÄ JA MEIDÄN YHTEISÖMME - Miten vahvistamme lasten valmiuksia ymmärtää elinympäristöään ja sen moninaisuutta (historia, nykypäivä, tulevaisuus)? - Historiallinen, yhteiskunnallinen, eettinen ja katsomuksellinen näkökulma
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
TUTKIN JA TOIMIN YMPÄRISTÖSSÄNI - Miten tuemme lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matemaattiseen ajatteluun? - Miten mahdollistamme ja tuemme ympäröivän luonnon havainnointia ja tutkimista sekä siihen liittyvien käsitteiden ja ilmiöiden ymmärtämistä? - Miten mahdollistamme tutustumisen erilaisiin teknologisiin ratkaisuihin ja välineisiin?
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
KASVAN LIIKUN JA KEHITYN - Kestävä kehitys, liikkuminen, ruokatottumukset, kohtuullinen kuluttaminen, kokonaisvaltainen hyvinvointi ja terveys, turvallisuuskysymykset
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM

ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI - Kuka, miten ja kuinka usein havainnoidaan? - Miten dokumentoidaan lasten kasvua, kehitystä, oppimista ja toimintaa? - Miten dokumentteja hyödynnetään toiminnan- ja toimintaympäristön suunnittelussa ja arvioinnissa? - Pedagoginen dokumentointi työskentelytapana yhdessä lasten kanssa?
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
YHTEISTYÖKÄYTÄNNÖT - Mitä pidämme tärkeänä? - Miten rakennamme luottamusta? - Miten kuulemme vanhempia? - Millainen on vanhempien osallisuus suunnittelussa ja arvioinnissa? - Millaista on monialainen yhteistyö muiden tahojen kanssa?
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM
TIIMITOIMINTA - Työhön ja tiimin sopimuksiin sitoutuminen - Palautteen antaminen ja vastaanottaminen - Vaikeista asioista puhuminen - Ryhmän päätöksenteko ja kokouskäytäntö - Työsuunnittelu ja vastualueet - Poikkeustilanteista sopiminen - Tiedottaminen - Arviointi
NÄIN TOTEUTAMME ARJESSA/PVM
ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN/PVM

LIITE 2 LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Salassapidettävä
Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 40 §:n 3 mom

1. Perustiedot

Lapsen nimi	Syntymäaika
Lapsen äidinkieli ja suunniteltu koulukieli	
Varhaiskasvatusyksikkö	
Huoltaja/huoltajat/Muu laillinen edustaja	
Huoltaja/huoltajat/Muu laillinen edustaja yhteystiedot	
Yhteydenpitoon liittyviä lisätietoja	

2. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen - päivämäärä:

2.1	Laatimisesta vastaava henkilö ja tämän yhteystiedot
2.2	Muu laatimiseen osallistunut henkilöstö ja/tai asiantuntijat
2.3	Miten lapsen näkökulma ja mielipiteet on otettu huomioon
2.4	Miten huoltajien näkemykset otetaan huomioon ja miten yhteistyö on järjestetty

3. Lapsen mahdollisen aiemman varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen arviointi

3.1 Tavoitteiden toteutuminen
3.2 Muut havainnot lapsen edellisestä varhaiskasvatussuunnitelmasta

4. Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi
Tavoitteet ja toimenpiteet koskevat kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta.

4.1 Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet sekä niiden huomioon ottaminen	
4.2 Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle	4.3 Toimenpiteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi
Pedagogiset (Oppimisympäristö, lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, yhteistyö ja vastuut):	Hyvinvointia tukevat järjestelyt (terapiat ja millaista tukea kotona tarvitaan):
4.4 Mahdolliset muut kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät tarpeet sekä tuen toteuttamiseen sovitut järjestelyt (esim. S2)	
☐ tehostettu tuki, pvm ☐ erityinen tuki, pvm	
Lapselle myönnettyt rakenteelliset tukitoimet	
4.5 Tarkennuksia lapsen tarpeiden mukaan (kohdat 4.2, 4.3, 4.4 ja 4.5)	
pvm/huomiot	

pvm/huomiot
pvm/huomiot
pvm/huomiot

5. Lapsen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvät muut huomioitavat asiat

5.1 Lapsen kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta
5.2 Muita huomioitavia asioita

6. Laatisessa hyödynnetyt muut mahdolliset asiakirjat ja suunnitelmat (esim. lääkehoitosuunnitelma)

--

7. Seuranta- ja arviointiajankohdat (huoltajien kanssa sovittu jatkosuunnitelma, milloin tavataan ja arvioidaan)

Päivämäärä

8. Tiedonsiirto

--

LIITE 3 VARHAISKASVATUKSEN LÄÄKEHOITOSUUNNITELMA

Suunnitelman perustana ja lähteinä on ollut Sosiaali- ja terveysministeriön 2005 julkaisema opas *Turvallinen lääkehoito, Valtakunnallinen opas lääkehoidon toteuttamisesta Sosiaali- ja terveydenhuollossa* sekä STM:n kuntainfo 2.10.2012.

Lääkehoitosuunnitelma on syntynyt yhteistyössä Loviisan ja Lapinjärven varhaiskasvatuspalveluiden ja terveydenhuollon kanssa. Suunnitelma otettiin käyttöön 1.8.2013 ja sitä päivitetään suositusten muuttuessa tai vähintään viiden vuoden välein. Tämä suunnitelma liitetään osaksi yksikön turvallisuussuunnitelmaa. Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa lasten lääkehoitoa toteutetaan erilaisissa toimintaympäristöissä ja erilaisen koulutuksen saaneiden työntekijöiden toimesta.

Toimintaympäristöjä, joissa lääkehoitoa toteuttavat muut kuin terveydenhuollon koulutuksen saaneet henkilöt, kutsutaan *Turvallinen lääkehoito* – oppaassa lääkehoidon epätavalliseksi alueiksi. Lääkehoitoon peruskoulutukseltaan kouluttamaton henkilö voi osallistua luonnollista tietä (suu, nenä, silmät, korvat, peräaukko) annettavan ja ihon alle pistettävän lääkehoidon toteuttamiseen yksittäistapauksissa tai yksilökohtaisen suunnitelman ja tarvittavan lisäkoulutuksen jälkeen.

1. LÄÄKKEEN ANTAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Lapsen lääkehoidosta vastaa lasta hoitava lääkäri ja lapsen lääkehoito toteutetaan ensisijaisesti kotona.

Varhaiskasvatuksessa voidaan poikkeuksellisesti kuitenkin antaa lääkärin määräämiä lääkkeitä, mikäli annosteluajaksi on määrätty päiväaika tai lääkkeitä ei voida muuna aikana antaa. Varhaiskasvatuksessa annettava lääkehoito on valtaosaltaan luonteeltaan satunnaista ja/tai oireen mukaista lääkehoitoa.

Hoidon tarpeen kiireellisyyden mukaan tilanteet voidaan jakaa seuraavasti:

1. Välitöntä hoitoa vaativat
 - anafylaksian (äkillinen, allerginen, shokkityyppinen reaktio) hoito (Epipen)
 - insuliinishokin hoito
 - kouristuksen (kuumekouristukset, epilepsia) hoito
2. Satunnaisia oireita lievittävät + lääkekuurit
 - astma-ahdistuksen hoito, avaava lääkitys ennalta sovitun suunnitelman mukaisesti
3. Pitkäaikaissairauden ylläpitohoito
 - insuliinihoito diabeteksessa
 - astman hoitava lääkitys
 - ym. pitkäaikaislääkitykset

2. LAPSEN LÄÄKEHOIDON VASTUUT, VELVOLLISUUDET JA TYÖNJAKO

Vastaava lääkäri

- vastaa sosiaali- ja terveystoimen yksiköiden lääketieteellisestä toiminnasta
- vastaa varhaiskasvatuksen lääkehoidon toimintasuunnitelman laadinnasta, toteuttamisesta ja seurannan organisoinnista
- hyväksyy varhaiskasvatuksen lääkehoitosuunnitelman
- päättää lääkehoitoon liittyvistä luvista

- seuraa, ylläpitää ja kehittää varhaiskasvatuksen henkilöstön lääkehoidon osaamista

Päiväkodinjohtaja, joka vastaa pedagogiikasta ja asiakkuuksista

- vastaa lääkehoitosuunnitelman juurruttamisesta oman yksikkönsä toimintaan
- vastaa yhteydenotosta hoitavaan tahoon, joka laatii lapselle lapsikohtaisen lääkehoidon toimintasuunnitelman yhdessä lääkärin/hoitajan kanssa, jolla on tuntemus lapsen lääkehoidosta, ja varhaiskasvatuksen henkilökuntaedustajan kanssa.
- vastaa salassa pidettävien asiakirjojen/tietojen säilyttämisestä annettujen säännösten mukaisesti
- vastaa siitä että koko yksikön henkilökunnalla on tiedossa elvytyslääkkeitä tarvitseva lapsi, missä elvytyslääkkeitä säilytetään ja lääkkeiden annosteluohjeet
- huolehtii siitä, että yksikössä on asianmukaiset ja turvalliset säilytystilat lasten lääkkeille
- käsittelee WPro-ohjelmaan viedyt lääkehoidon virheilmoitukset ohjelmaan ja käsittelee virheilmoituksen pohjalta virheellisesti annetun lääkkeen antamistilanteen yhdessä henkilökunnan kanssa

Varhaiskasvatuksen työntekijät

- siltä osin kuin lääkehoidon toimintasuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, ne kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.
- vastaa perehdytyksen ja lääkehoitoluvan saatuaan lapsen lääkkeen antamisesta omassa lapsiryhmässä
- vie lääkehoidon virheilmoituksen WPro-ohjelmaan ja ilmoittaa asiasta huoltajille, jos lapsen lääkkeenannossa on tapahtunut virhe
- varmistaa luonnollista tietä annettavien lääkkeiden osalta, että lääkkeen annostelu on ennalta sovitun mukainen
- arvioi omalta osaltaan lapsen lääkehoidon vaikuttavuutta ja kertoo havainnoistaan huoltajille
- huolehtii retkille mukaan lapsen mahdollisen lääkityksen
- vastaa lapsen lääkkeiden oikeasta ja turvallisesta säilyttämisestä
- työntekijä on velvollinen ilmoittamaan, jos hän ei koe hallitsevansa hänelle annettua työtehtävää, jolloin työnantaja on velvollinen järjestämään hänelle lisäperehdytystä
- kirjaa päivittäin ylös antamansa lääkkeet lääkkeenantolomakkeelle ”Lapsen lääkehoidon päiväkirja” yhteisesti sovitulla tavalla (päiväkotiin jää dokumentti)
- kukin yksikön aikuinen vastaa hätätilanteessa ensiaputoimenpiteistä.

Lapsen huoltajat

- informoivat henkilökuntaa lapsen sairaudesta ja lapselle annettavasta lääkehoidosta
- tiedottavat henkilökuntaa kirjallisesti, mikäli lääkkeen annostusohjeisiin on tullut muutoksia lääkärin määräyksestä
- vastaa tiedottamisesta lapsen siirtyessä toiseen varhaiskasvatuspaikkaan
- vastaa lääkkeiden toimittamisesta alkuperäispakkauksissa päiväkotiin ja päiväkodista kotiin.

3. LAPSEN YKSILÖLLINEN LÄÄKEHOITOSUUNNITELMA

Huoltajia tiedotetaan lapsen lääkehoidon yksilöllisen toimintasuunnitelman laatimisen tarpeesta varhaiskasvatuspaikan myöntämisen yhteydessä. Suunnitelman laatii esim. lasta hoitava tahon hoitaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstöedustajan ja lapsen huoltajien kanssa.

Toimintasuunnitelmaa laadittaessa pohditaan lapsen lääkehoidon ja terveydentilan seurannan tarpeet ja millä laajuudella ja toimenpiteillä näihin tarpeisiin pystytään vastaamaan, esimerkiksi

- millaista osaamista tarvitaan, kuka kouluttaa, ketä koulutetaan
- miten varmistetaan lääkkeen antajien riittävä osaaminen
- lääkkeen tai käytetyn välineen hävittäminen

Lapsen lääkehoidon yksilöllisen toimintasuunnitelman laatimisen yhteydessä tulee myös arvioida, tarvitseeko lapsi erityistä hoitoa ja kasvatusta ja vaatiiko lapsen hoidon järjestäminen henkilöstön lisäresurssointia.

Siltä osin kuin lääkehoidon toimintasuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, ne kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Lapsen lääkehoidon yksilöllinen toimintasuunnitelma laaditaan seuraavissa tilanteissa

- Lapsen tiedetään tarvitsevan välitöntä lääkehoitoa tietyissä tilanteissa (esim. anafylaktisen shokin vaara, kouristukset)
- Lapsella on pitkäaikaissairaus, johon hän tarvitsee ulkopuolisen antamaa lääkehoitoa hoitopäivän aikana
- Lapsella on sairaus, jonka lääkehoidon vaikutuksia on seurattava päivän aikana
- Lyhytkestoisten lääkekuurien yhteydessä käytetään ainoastaan lääkkeenantolomaketta "Lapsen lääkehoidon päiväkirja"

Lapsen lääkehoidon yksilölliseen toimintasuunnitelmaan kirjataan

- mistä sairaudesta tai oireesta on kyse
- milloin lääkehoitoa tarvitaan
- missä lääke säilytetään
- miten lääke annetaan
- lääkkeen annosteluohje
- vastuuhenkilöt
- mitä muita toimenpiteitä kuin lääkkeen antamista tilanne edellyttää
 - mitä oireita seurataan
 - muita lääkkeen antamiseen liittyviä toimenpiteitä (esim. verensockerin mittaaminen)
 - ilmoittaminen huoltajille
 - terveydenhuollon ammattihenkilöiden konsultointi

Pitkäaikaislääkityksessä noudatetaan yhdessä huoltajien ja/tai terveydenhuollon kanssa sovittuja käytänteitä. Jos lyhytaikaisissa lääkekuureissa lääkettä joudutaan antamaan hoitopäivän aikana, sen antamisesta huolehtii ensisijaisesti lapsen omahoitaja, vakinainen henkilökunta tai asiaan perehtynyt henkilöstön edustaja. Lääke annetaan huoltajien toimittaman kirjallisen ohjeen mukaan.

4. LAPSEN LÄÄKKEIDEN SÄILYTYS

Lasten tarvitsemat lääkkeet suositellaan säilytettäväksi erillään henkilökunnan käyttöön tarkoitettusta lääkekaapista. Jääkaapissa säilytettävät lääkkeet säilytetään suljettavassa rasiassa, erillään ruokatarvikkeista. Jokaisessa lääkepakkauksessa tulee olla lapsen nimi.

Lasten lääkkeet säilytetään säilytysohjeiden mukaisesti oikeassa lämpötilassa ja lasten ulottumattomissa.

5. LÄÄKEHOIDON OSAAMISEN VARMISTAMINEN JA YLLÄPITÄMINEN

Varhaiskasvatuksessa pääsääntö on, että lääkehoitoa toteuttavat lääkehoitoon koulutetut terveydenhuollon ammattihenkilöt. Lähihoitajat ovat lääkehoitoon koulutettua nimikesuojattua henkilöstöä, joiden osaamista ylläpidetään tarvittaessa esim. uuden pitkäaikaissairaana lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksen työntekijä, esimerkiksi **opettaja, lastenhoitaja tai perhepäivähoitaja**, joka ei ole saanut terveysalan koulutusta, voi toteuttaa lääkärin lapselle määräämää, luonnollista tietä annettavaa (esim. suun kautta) tai ihon alle pistettävää (esim. insuliini) lääkehoitoa. Tällöin lääkehoidon toteuttaminen perustuu työntekijän suostumukseen, perehdytykseen ja lisäkoulutukseen sekä lapsikohtaiseen lääkehoitosuunnitelmaan. Terveysalalle kouluttamattomalla työntekijällä ei ole velvoitetta lääkehoidon toteuttamiseen. Huoltajien tulee olla tietoisia siitä, kuka lääkehoitoa varhaiskasvatuksessa toteuttaa.

Yksittäisen lapsen osalta lääkehoidon osaamisen varmistaminen tapahtuu huoltajien ja tarvittaessa alan asiantuntijoiden antamalla riittävällä perehdytyksellä ja opastuksella lapsen lääkehoitoon ja hoitotoimiin. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden pistoksena annettavan lääkehoidon osaaminen tulee varmistaa näytöllä. Näytön vastaanottaa tehtävään koulutettu terveydenhoitaja tai sairaanhoitaja. Työnantajan tulee järjestää varhaiskasvatuksen työntekijöille tarvittaessa perehdytystä ja lisäkoulutusta. Perehdyttäjä antaa kirjallisen todistuksen koulutukseen osallistumisesta ja perehdytettävän riittävistä taidoista.

6. VASTUUKYSYMYKSET

Kirjallisen todistuksen antava vastaava lääkäri vastaa siitä, että lääkehoidon toteuttajalla on lääkehoidon toteuttamisen edellyttämä perehdytys ja koulutus. Lääkäri vastaa siitä, että koulutus vastaa kyseisen lääkehoidon osaamisvaatimuksia ja että lääkehoidon toteuttajan osaaminen on varmistettu näytöllä. Näytön vastaanottaja vastaa lääkehoidon osaamisen varmistamisesta. Lääkehoidon toteuttaja vastaa itse siitä, että hän toteuttaa lääkehoitoa lääkärin lääkemääräyksen, koulutuksensa, ammatillisen vastuualueensa tai lääkehoidosta tehdyn sopimuksen ja työyksikön lääkehoitosuunnitelman mukaisesti.

7. LÄÄKEHOIDON VIRHETILANTEIDEN KIRJAAMINEN JA ARVIOINTI

Lääkkeenannon virhetilanteet, jotka vaikuttavat lapsen terveyteen, esim. lapsi on saanut lääkettä liikaa/liian vähän, lääkkeen antaminen on unohtunut, lapsi on oksentanut lääkkeen pois, kerrotaan lapsen huoltajalle ja ilmoitetaan tapahtuneesta päiväkodinjohtajalle kirjaamalla virheilmoituksen WPro-ohjelmaan. Päiväkodinjohtaja käsittelee hänelle tulleet lääkehoidon virheilmoitukset. Jokainen lääkehoidossa tapahtunut virhetilanne käsitellään yksikössä asianosaisten kanssa.

LIITE 4 SUUNNITELMA KIUSAAMISEN EHKÄISEMISEKSI JA SIIHEN PUUTTUMISEKSI

1. Mitä kiusaaminen on?

Kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi on tärkeää tietää, mitä kiusaaminen oikeastaan on. Olemme valinneet tähän suunnitelmaan kaksi erilaista, toisiaan täydentävää määritelmää.

”Henkilö on kiusattu, kun hän toistuvia kertoja ja tietyn ajan sisällä joutuu negatiivisten tekojen kohteeksi yhden tai useamman henkilön toimesta.” (Olweus 1973)

”Kiusaaminen on aggressiivista käytöstä, joka vahingoittaa jotakuta fyysisesti tai psyykkisesti ja joka on toistuvaa, tahallista ja kohdistuu puolustuskyvyttömään henkilöön.” (Salmivalli 2003)

On tärkeää myös muistaa, että yksittäisetkin hyökkäykset voivat aiheuttaa uhrissa pelkoja joutua tulevaisuudessa kiusatuksi. (Hamarus 2006)

2. Kiusaamisen ja konfliktin ero

Aikuisena tulee kyetä erottamaan kiusaaminen ja konflikti. Mutta kiusaamisen aktiiviseksi ehkäisemiseksi on tärkeää, että varhaiskasvatuksen henkilökunta puuttuu aina lasten konfliktitilanteisiin riippumatta siitä, onko kyseessä kiusaaminen vai konflikti.

Konflikteissa ja riidoissa on kyse siitä, että kaksi suhteellisen tasaväkistä yksilöä on eri mieltä tai riitelee keskenään. Kiusaamisessa taas toinen osapuoli on alakynnessä ja kiusatun osapuolen on vaikea puolustautua häneen kohdistettua negatiivista käytöstä vastaan.

Kiusaamistapauksissa kiusatun ja kiusaajan välillä vallitsee vallan epätasapaino. Tämä voi tarkoittaa esim. sitä, että kiusaaja on fyysisesti isompi tai vahvempi, verbaaliselta ilmaisukyvyltään taitavampi, iältään vanhempi, hänellä on enemmän ystäviä tai korkeampi asema ryhmässä, hän tietää uhrin heikkoudet ja saa tukea muulta ryhmältä. Tämän vallan epätasapainon ei välttämättä tarvitse olla todellista, vaan kiusattu voi myös vain kokea tilanteen sellaisena. (Pepler, Graig & Connolly, 1997)

3. Kiusaamisen eri muodot

Kiusaamisella on erilaisia määritelmiä. Höistadin mukaan (2005) kiusaaminen voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan: fyysiseen, psyykkiseen ja verbaaliseen kiusaamiseen. Perren (2000) sen sijaan näkee kiusaamisen myös objektsuhteisena.

Fyysinen	Psyykkinen	Verbaalinen	Objektisuhteinen
Jonkun kiinnipitämistä vastoin tämän tahtoa Lyömistä Potkimista Tönimistä Nipistämistä Toisen vaatteiden repimistä Puremista Hiuksista vetämistä	Sulkemista yhteisön ulkopuolelle Irvistelyä Erilaisia eleitä Selän kääntämistä Ärsyttämistä Tahallista loukkaamista Kiristämistä	Ilkeiden ja epämukavien asioiden sanomista Uhkailua Pilkkaamista	Toisen tavaroiden piilottamista tai rikkomista

4. Lait ja asetukset

Me varhaiskasvatuksessa noudatamme paitsi Suomen perustuslakia, myös YK:n Lapsen oikeuksien sopimusta ja varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Suomen perustuslain (11.6.1999) 2. luvun 7. §:ssä sanotaan oikeudesta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen seuraavasti: *”henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua”*.

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa (YK 1988/2010) todetaan seuraavaa lapsen oikeuksista:

- *Kaikilla lapsilla on samat oikeudet ja he ovat samanarvoisia, eikä ketään saa syrjiä. (Artikla 2)*
- *Lapsella on oikeus suojaan fyysisestä ja psyykkisestä väkivaltaa vastaan. (Artikla 19)*
- *Lapsen oikeutta leikkiin, lepoon ja vapaa-aikaan korostetaan. (Artikla 31)*

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa.

5. Ehkäisevät toimenpiteet

Tässä suunnitelmassa esitellään, mitä henkilökunnan tulee muistaa ja mitä menetelmiä henkilökunta voi käyttää yhdessä lasten kanssa kiusaamisen ehkäisemiseksi. Henkilökunnan, lasten ja vanhempien välisellä avoimella ja turvallisella yhteistyöllä on suuri merkitys, kun on kyse kiusaamisen tehokkaasta ehkäisemisestä, mutta myös silloin kun puututaan mahdollisiin kiusaamistapauksiin.

5.1 Henkilökunta

- Jokainen tutustuu suunnitelmaan ja koko sen sisältöön kyetäkseen ehkäisemään ilmeneviä konflikteja ja kiusaamista sekä puuttumaan niihin.
- Kaikki aikuiset näyttävät itse hyvää esimerkkiä. Käyttäydymme kunnioittavasti toisiamme, niin lapsia kuin aikuisiakin, kohtaan.
- Meidän tulee olla läsnä ja tietoisia siitä, mitä lapsiryhmässä tapahtuu. Tämä toteutuu kuuntelemalla lapsia ja tarkkailemalla lapsia ja heidän leikkejään.
- Kaikille lapsille tulee muistaa antaa positiivista palautetta.

5.2 Henkilökunta yhdessä lasten kanssa

- Keskustele lasten kanssa heidän ikänsä edellyttämällä tasolla kaverisuhteista ja kiusaamisesta. Millainen on hyvä ystävä? Mitä lapset voivat tehdä, jotta kaikki saisivat osallistua ryhmän toimintaan eikä ketään kiusattaisi? Tämä auttaa luomaan hyvää ryhmähenkeä, vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja sekä opettaa lapsia tunnistamaan ja hallitsemaan tunteitaan. Materiaalia aiheesta: Askeleittain, Pienin askelin, Kompisväskan (materiaalia osittain käännetty suomeksi).
- Käy läpi ryhmän pelisäännöt yhdessä. Mikä on toivottavaa ja hyväksyttävää ja mikä taas vähemmän toivottavaa ja ei-hyväksyttävää?
- Keskustele lasten kanssa siitä, mitä he voivat tehdä kokiessaan tulevansa kiusatuiksi. On tärkeää korostaa lapsille, että he kertoisivat tunteistaan jollekin aikuiselle.
- Jokainen aikuinen on velvollinen puuttumaan lasten konflikteihin, ei pelkästään tapauksissa, joissa epäillään kiusaamista.
- Kun ei-toivottavaa käytöstä ilmenee (esim. lapsi härnää tai loukkaa toista lasta), henkilökunta tekee selväksi, ettei tällainen käytös ole hyväksyttävää.

6. Toimenpiteet kun kiusaamista esiintyy

- Jos kiusaamista esiintyy, henkilökunta keskustelee kaikkien osapuolten kanssa. Puhu ensin lasten kanssa ja kuule heidän versionsa asiasta, ota vasta sitten yhteyttä lasten vanhempiin.
- Keskustele tapauksesta päiväkodin johtajan kanssa ennen kuin vanhempiin otetaan yhteyttä. Päiväkodin johtaja osallistuu myös tarvittaessa keskusteluun vanhempien kanssa.
- Henkilökunta dokumentoi tapahtumat ja tapaukset huolellisesti. Dokumentointi koostuu vapaasta tarinasta: mitä tapahtui ja missä, minä päivänä, kehen otettiin yhteyttä ja kuinka tapausta seurataan. Dokumentoija allekirjoittaa dokumentin.

7. Arviointi yksikön suunnitelmasta kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi

Jokaisen yksikön suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi arvioidaan joka syksy ja lisäksi tarvittaessa.

Lähteet:

Hamarus, P. 2006. Koulukiusaaminen ilmiönä: yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2006.

Höistad, G. 2005. Mobbing och människovärde. Om förtryck, utanförskap och vad vi kan göra. 3 reviderade upplagan. Solna: Ekelunds.

Olweus, D. 1973. Hackkycklingar och översittare. Forskning om skolmobbing. Göteborg: Almqvist & Wiksell.

Pepler, D., Craig, W., Connolly, J. 1997. Bullying and Victimization: The Problems and Solutions for School-aged Children. Fact Sheet Prepared for the National Crime Prevention Council of Canada

Perren, S. 2000. Kindergarten children involved in bullying: social behavior, peer relationships, and social status. Doctoral dissertation, Department of Psychology, University of Berne.

Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen: kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Stoor-Grenner M. & Kirves, L. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Helsinki: Folkhälsan ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Suomen perustuslaki 731/1999. Annettu Helsingissä 11.6.1999.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Helsinki: Opetushallitus.

Yhdistyneet Kansakunnat (YK). 20.11.1989. Lapsen oikeuksien sopimus.

LIITE 5 HUOLEN POLKU

HUOLENPOLKU	
YLEINEN TUKI	KUN HAVAITSET HUOLEN AIHEEN LAPSESSA HAVAINNOI LASTA JA KIRJAA HUOLET - Kuinka ja missä ne näkyvät? - Seuraa ja havainnoi lapsen käytöstä eri tilanteissa riittävästi pitkään. - Keskustele tiimin ja päiväkodinjohtajan kanssa asiasta. - Tarvittaessa voit konsultoida yhteisellä tasolla (ei lapsen nimellä) myös asiantuntijoita, esim. lastenneuvolan terveydenhoitaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo).
	HUOLI LIEVENEÄ HUOLI EI LIEVENE
	KESKUSTELE LAPSEN HUOLTAJIEN KANSSA - Varaa sopiva ajankohta ja rauhallinen paikka sekä anna keskustelulle riittävästi aikaa. - Kysy huoltajilta kuinka he kotona toimivat lapsensa kanssa tilanteissa, joista sinulla on omia huomioita. - Muista korostaa lapsen vahvoja puolia ja positiivisia asioita lapsen kasvussa ja hoitopäivissä. Tuo esille vain omat havainnot lapsesta, omilla pohdintoilla ja arvailuilla ei ole syytä huolestuttaa huoltajia.
	HUOLI LIEVENEÄ HUOLI EI LIEVENE
TEHOSTETTU TUKI	OTA YHTEYS VARHAISKASVATUKSEN ERITYISOPETTAJAAN - Pyydä lupa yhteistyölle (lomake) - Toimita vau voille
	VEO HAVAINNOI LASTA JA OHJAA KASVATTAJIA HUOLTAJIEN, KASVATTAJIEN JA VEON YHTEINEN TAPAAMINEN - Jatkosuunnitelmat ja toimenpiteet - Tarvittaessa ohjataan huoltaja ottamaan yhteyttä lastenneuvolaan tai muihin asiantuntijoihin, jossa selvitetään lisätukimusten tarve ja mahdollisuudet lapsen tarvitsemille tukimuodoille. - Anna huoltajille aikaa sopeutua tilanteeseen ja hoitaa asiaa eteenpäin. Muista kuitenkin jonkin ajan kuluessa kysyä, miten asiassa on edetty ja mitä varhaiskasvatuksessa lapsen kehityksen tukemiseksi olisi huomioitava. - Yhteistyötapaamiset huoltajien ja kuntouttavien työnteekijöiden kanssa jatkuvat.
	LASTEN-NEUVOLA TERVEYSKESKUS-PSYKOLOGI PERHENEUVOLA LASTEN JA NUORTEN PSYKIATRISET PALVELUT MUUT YHTEISTYÖTAHOT
ERITYINEN TUKI	RAKENTEELLISET TUKITOIMET 1. Keskustele tiimissä ja päiväkodinjohtajan kanssa rakenteellisten tukitoimien tarpeista 2. Ole yhteydessä veoon 3. Veo tekee pedagogisen tuen karttoituksen 4. Täytä hakulomake päiväkodinjohtajan kanssa 5. Toimita päiväkodinjohtajan hyväksymä hakemus veolle 6. VEK-työryhmä käsittelee hakemuksen ja veo tekee esityksen, jonka huoltajat allekirjoittavat 7. Viranhaltijapäätös 8. Merkitse päätös lapsen vauvuun
	ERITYINEN TUKI - Veo ja VEK-työryhmä valmistelevat erityisen tuen päätöksen, jonka varhaiskasvatuspäällikkö tekee - Oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus, päätöksen tekee koulutuspäällikkö